

Työn verotus ja perheet Euroopassa

Perheiden verotus, lapsilisät ja päivähoido
II Euroopan maassa

Jaana Kurjenoja

TIIVISTELMÄ

Palkansaajaperheen käytettävissä olevien nettotulojen kannalta olennaisinta on työn verotuksen yleinen taso. Katsaiden lapsilisien maissa samapalkkaisten lapsiperheiden käteen voi jäädä enemmän tuloja kuin Suomessa, jos työssä käyvien vanhempien palkkaverotus on Suomea keveämpää. Runsaita lapsilisiä maksavissa maissa, kuten Tanskassa, perheen käytettävissä olevat tulot voivat jäädä pienemmiksi kuin Suomessa, jos työtä verotetaan Suomea ankaremmin.

Tanskassa ja Belgiassa kahden työssä käyvän vanhemman samapalkkaisille lapsiperheille jää kaikilla tarkasteltavilla tulotasoilla verotuksen ja lapsilisien jälkeen vähemmän käytettävissä olevia tuloja käteen kuin Suomessa. Esimerkiksi Norjassa ja Iso-Britanniassa työn verotus on Suomea lempeämpää, joten perheille jää enemmän käytettävissä olevia tuloja kuin Suomessa pelkästään verotuksesta johtuen.

Suomalaisissa kahden palkansaajan perheissä lapsilisien osuus käytettävissä olevista tuloista vaihtelee esimerkkiperheillä kolmesta kuuteen prosenttiin. Ruotsissa, jossa lapsilisät ovat hieman Suomea runsaammat, osuudet vaihtelevat kolmesta seitsemään prosenttiin. Vertailumaista suurimpia lapsilisiä maksaa Itävalta, mutta sielläkin lapsilisät ovat esimerkkiperheissä neljästä kymmeneen prosenttiin kahden työssä käyvän vanhemman käytettävissä olevista tuloista.

Lapsilisien merkitys palkansaajaperheiden käytettävissä oleviin tuloihin on kaikissa vertailumaissa suhteellisen pieni toisin kuin päivähoiton. Päivähoitokustannusten jälkeen keskituloiselle suomalaiselle perheelle voikin jäädä enemmän ostovoimaa kuin hellemin verotetulle perheelle muualla Euroopassa. Kun lapset pääsevät ilmaisen esiopetuksen ja kouluopetuksen pariin, suomalaisen perheen käytettävissä olevia tuloja heikentää kansainvälisesti tarkastellen kireä työn verotus.

Tutkimuksen on tehnyt Veronmaksajain pääekonomisti Jaana Kurjenoja. Tutkimuksessa vertaillaan lapsiperheiden tuloverotusta, lapsilisiä sekä päivähoitojärjestelmiä 11 Euroopan maassa.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1. JOHDANTO	4
1.1 Taustaa	4
1.2 Tutkimuksen esimerkkiperheet ja veroperusteet	5
1.3 Tutkimuksen rakenne	7
2 SUOMALAISEN PALKANSAAJAPERHEEN VEROTUS JA LAPSILISÄT	8
3. PERHE-ETUUDET EUROOPASSA	12
3.1. Rahalliset perhe-etuudet	12
3.1.1 Yleistä	12
3.1.2 Lapsilisät	14
3.2 Päivähoito	19
4. LAPSIPERHEIDEN TULOVEROTUS	29
4.1. Tuloverojärjestelmät lapsiperheiden kannalta	29
4.2 Lapsiperheiden tuloverotuksen taso 2007	32
5 PERHEIDEN NETTOTULOJEN ERO SUOMEEN 2007 TULOVEROTUKSEN JA LAPSILISIEN JÄLKEEN	37
6 LOPUKSI	41
LÄHTEET	43
Liite 1	Lapsilisät Suomessa 1974–2008.
Liite 2.1	Tuloveroasteet 2007, yhden palkansaajan kotitaloudet.
Liite 2.2	Tuloveroasteet 2007, kahden palkansaajan kotitaloudet.

1. JOHDANTO

1.1 Taustaa

Tämä tutkimus on jatkoa vuonna 2001 ilmestyneille tutkimuksille suomalaisesta perhetuesta sekä perhetuen kansainvälisestä vertailusta (Kurjenoja 2001a ja 2001b) sekä vuonna 2003 tehdylle kansainväliselle vertailulle perheiden verotuksesta, lapsilisistä sekä päivähoitojärjestelmistä. Se myös syventää kansainvälisen palkkaverovertailun (Kurjenoja 2007) antamaa kuvaa työssä käyvien perheiden verotuksesta.

Perhepolitiikan perinteinen ydin voidaan Gauthierin (2000) mukaan jaotella neljään pääalueeseen: suoriin tulonsiirtoihin, verojärjestelmän kautta annettavaan tukeen, äitiys- ja vanhempainlomiin ja – rahaan sekä lastenhoitoa tukeviin järjestelmiin. Suomalaista perhetukea 1991–2001 käsittelevässä tutkimuksessa (Kurjenoja 2001a) tarkasteltiin kaikkia neljää pääaluetta: lapsilisiä, perhepoliittisia verotuksia¹, äitiys- ja vanhempainrahaa sekä lastenhoitoa tukevista järjestelmistä kotihoidontukea. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan lapsilisiä (suorat tulonsiirrot), päivähoitojärjestelmiä ja verotuksia (puoliso- ja lapsikohtaiset vähennykset ja perheverotus).

Perhepolitiikka on laajempi käsite kuin rahallinen perhetuki. Suomessa perhepolitiikka sisältää mm. asumistuen, jossa on selviä perheitä tukevia elementtejä, sekä päivähoitojärjestelmän lakeineen ja maksuineen. Gauthier (2000) sisällyttää perhepolitiikkaan monia muitakin tekijöitä julkisesta liikenteestä koulutukseen, lainsäädäntöön ja eläkepolitiikkaan.

Joissakin maissa, kuten esimerkiksi Suomessa ja Ruotsissa, perhetuki annetaan lähes yksinomaan rahallisin perhe-etuuksin tai palveluin ja joissakin maissa, kuten esimerkiksi Ranskassa, perhetukea jaetaan paljon myös verojärjestelmän kautta. Myöhemmin tässä tutkimuksessa puhutaan perhetuesta, kun tarkoitetaan sekä verojärjestelmän kautta että rahallisin perhe-etuuksin jaettavaa tukea.

Tutkimuksen määritelmä rahallisesta perhetuesta vastaa OECD:n (2003) määritelmää. OECD:n mukaan julkinen valta jakaa rahallista perhetukea kolmella tavalla.

- Perheverotus: esimerkiksi perheellisiin veronmaksajiin voidaan soveltaa omia verotaulukoita (esim. USA), tulot voidaan jakaa puolisoitten kesken (esim. Saksa) tai perheen koko määrittelee perheen verotettavan tulon erillisellä kerroinjärjestelmällä (esim. Ranska).
- Puoliso- tai lapsikohtaiset verovähennykset.
- Rahalliset perhe-etuudet eli julkisen vallan maksamat tulonsiirrot lapsiperheille.

---

¹ Perhepoliittiset verotuet olivat Suomessa käytössä ennen vuoden 1994 perhetukiudistusta.

Perhevertailussa on mukana 11 eurooppalaista maata. Norjaa lukuun ottamatta kaikki ovat EU:n jäseniä. Verolaskelmat on tehty yhteistyössä kansainvälisen tilintarkastustoimisto PricewaterhouseCoopersin kanssa.² Verolaskelmat on tehty kullekin tarkastellulle maalle verovuoden 2007 alussa voimassaolevien veroperusteiden mukaan.

Perhetukivertailun maat

Alankomaat
 Belgia
 Espanja
 Iso-Britannia
 Itävalta
 Norja
 Ranska
 Ruotsi
 Saksa
 Suomi
 Tanska

Taulukko 1.1 Vertailussa mukana olevat maat.

Tutkimuksessa tarkastellaan myös lyhyesti lapsiperheiden verotuksen ja lapsilisien kehitystä Suomessa 1993–2007. Muita rahallisia perhe-etuuksia kuin lapsilisiä ei tässä tutkimuksessa käsitellä.

1.2 Tutkimuksen esimerkkiperheet ja veroperusteet

Kansainvälisessä perhetukivertailussa perheiden verotusta ja lapsilisiä tarkastellaan esimerkkiperheiden avulla. Perheet ovat kahden lapsen ja kahden huoltajan perheitä, joiden tulotasot ovat samoja kuin Kurjenojan (2007) kansainvälisessä palkkaverovertailussa (taulukko 1.2). Lapset ovat 5- ja 7-vuotiaita.³ Ikäoletus on tehty siksi, että joissakin maissa lasten ikä vaikuttaa lapsilisien määrään. 5-7-vuotiaista lapsista ei näissä maissa makseta suurinta mahdollista tukea, joten ikävalinta ei korosta näiden maiden lapsilisien suuruutta.

---

² Katso tarkemmin Kurjenoja 2007.

³ Esimerkiksi Suomen, Ruotsin ja Saksan lapsilisäjärjestelmissä ikäporrastusta ei ole (Suomessa on sen sijaan lapsen järjestysluvun mukainen porrastus). Joissakin maissa, kuten Ranskassa ja Belgiassa, lapsilisien määrä vaihtelee iän mukana.

Perheiden palkkatulot, euroa vuonna 2007

Yhden tulonsaajan perhe (2 huoltajaa, 2 lasta):

32 900
50 100
107 400

Kahden tulonsaajan perhe (2 huoltajaa, 2 lasta):

---

21 500 + 32 900 = 54 400
32 900 + 50 100 = 83 000
50 100 + 107 400 = 157 500

Taulukko 1.2 Perheiden palkkatulot 2007 euroina.

Tässä tutkimuksessa keskitytään palkansaajaperheisiin, eli lapsiperheisiin, joissa on ainakin yksi palkkatuloa ansaitseva huoltaja. Palkansaajaperheiden oletetaan tulevan toimeen pääasiassa palkkatuloillaan, eikä niiden tarvitse turvautua sosiaaliturvaan. Valitut palkkatasot ovat sellaisia, jotka Suomessa muodostavat pääosan perheen tuloista, eikä esimerkiksi toimeentulotukeen säännöllisesti turvauduta. Tutkimuksessa ei siis tarkastella eri maiden toimeentulotuen tai asumistuen tasoja eikä tehdä oletuksia lapsiperheiden asu-
miskustannuksista.

Valittuja palkkatasoja on perusteltu tarkemmin kansainvälisessä palkkaverovertailussa (Kurjenoja 2007). Tutkimuksen euromaissa palkkatasot ovat euro-
määräisesti samoja. Euroalueen ulkopuolisten maiden palkat on muunnettu kunkin maan valuutaksi markkinakursseja käyttäen. Koska markkinakurssit vaihtelevat päivittäin, myös markkinakursseilla muunnetut valuuttamääräiset palkkatasot vaihtelevat. Euroalueen ulkopuolisten maiden muuntokursseiksi on valittu vuoden 2007 ensimmäisen neljänneksen keskipurssit (Suomen Pankki).

Esimerkkiperheiksi on valittu kahden huoltajan kaksilapsiset perheet.⁴ Kahden palkansaajan lapsiperheet ovat Euroopassa yleisin palkansaajaperheen muoto. Kahden huoltajan palkansaajaperheistä 34 prosentissa vain toinen puoliso käy työssä. 45 prosentissa kumpikin puoliso työskentelee kokoaikaisesti (Eurostat 2005). Koska monissa Euroopan maissa yhden palkansaajan ja kahden huoltajan lapsiperheet ovat kuitenkin Suomea yleisempiä, kansainvälisessä vertailussa on tärkeää tarkastella myös tällaisia lapsiperheitä.

Laskelmissa tarkastellaan kaikkia palkkatuloihin kohdistuvia tuloveroja ja veroluonteisia maksuja kussakin maassa. Tältä osin laskelmien lähtökohta on sama kuin OECD:n laatimassa selvityksessä keskimääräisen palkansaajan tuloverotuksesta eri maissa. Laskelmissa huomioidaan vain viran puolesta automaattisesti tehtävät verovähennykset. Mahdolliset paikalliset tuloverot (kunnallis- tai osavaltioverot yms.) lasketaan yleensä keskimääräistä verokantaa käyttäen.

---

⁴ Yksinhuoltajaperheiden osuus lapsiperheistä Euroopassa on 13 prosenttia, joten suuri enemmistö kaikista eurooppalaisista lapsiperheistä on kahden huoltajan perheitä (Eurostat 2006).

Suomen osalta tuloveroprosentteihin sisältyvät palkansaajan maksamat verot ja veroluonteiset maksut: valtion tulovero, keskimääräinen kunnallisvero ja kirkollisvero, sairausvakuutuksen päiväraha- ja sairaanhoitomaksu sekä palkansaajan työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksu. Verojen rajausta on kirkollisveroa lukuun ottamatta sama kuin kansantalouden tilinpidossa ja kansainvälisissä verotilastoissa (OECD 2007a).

1.3 Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksen johdantoluvussa annetaan taustaa perhe-etuuksien ja perheiden verotuksen tarkasteluun ja selvennetään olennaisia määritelmiä. Toisessa luvussa käsitellään lyhyesti suomalaisten lapsilisien kehitystä vuodesta 1993 sekä työssäkäyvien lapsiperheiden verotuksen ja ostovoiman muutoksia 1990-luvun puolivälistä saakka.

Kolmannessa luvussa tarkastellaan eurooppalaisia lapsilisä- ja päivähoitojärjestelmiä. Kappaleessa 3.1.1 esitetään yleistä tietoa rahallisista perhe-etuuksista. Kappaleessa 3.1.2 vertaillaan lapsilisäjärjestelmiä tutkimuksen 11 Euroopan maassa. Kappaleessa myös vertaillaan kaksilapsisen perheen lapsilisien määrää tutkimusmaissa. Kappaleessa 3.2 esitellään 11 tutkimusmaan päivähoitojärjestelmää ja päivähoitokustannuksia. Koska toimiva päivähoito on olennainen tekijä naisten työmarkkina-aktiivisuudessa, kappaleessa tarkastellaan myös naisten työssäkäyntiä.

Tutkimuksen neljännessä luvussa esitellään 11 Euroopan maan palkkaverotusta lapsiperheiden näkökulmasta. Kappaleessa 4.1 esitetään tietoja kunkin maan verotuksesta, ja kappaleessa 4.2 vertaillaan tuloverotuksen tasoa kaksilapsisissa palkansaajaperheissä 2007. Luvussa 5 tarkastellaan lapsiperheiden nettotulojen määrää tuloverojen ja lapsilisien jälkeen. Luvussa 6 esitetään loppupäätelmiä tutkimuksen tulosten pohjalta.

2 SUOMALAISEN PALKANSAAJAPERHEEN VEROTUS JA LAPSILISÄT

Tässä kappaleessa esitellään lyhyesti suomalaisen palkansaajaperheen lapsilisien ja verotuksen kehitystä 1993–2007. Kurjenojan (2001a) tutkimuksessa suomalaisesta perhetuesta on tarkasteltu myös muiden rahallisten perhe-etuuksien kuin lapsilisien kehitystä. Työssäkäyvälle palkansaajalle olennaisin rahallinen perhe-etuus on kuitenkin lapsilisä, joten tässä keskitytään sen tarkasteluun.

Vuoden 1947 valtiopäivillä annettiin hallituksen esitys eduskunnalle lapsilisläiksi (HE 163/47). Pyrkimyksenä oli korvata verotuksen vähennyksiä suoralla verovapaalla tulonsiirrolla, vaikka vähennyksiä ei tuolloin vielä poistettuakaan. Tärkein perustelu suoralle tulonsiirrolle oli se, että hyöty tulonsiirrosta on kaikille sama. Lähtökohtana on siis alusta asti ollut lapsilisän kulukorvausluonne. Lapsilisän tarkoituksena on ollut ja on yhä edelleen tasata lapsiperheiden ja lapsettomien perheiden välisiä elinkustannusten eroja eikä eri tulo-ryhmien välisiä tuloeroja. Lapsilisä on myös alusta asti esitetty verovapaaksi tulonsiirroksi, jossa tuloharkinnalle ei ole perusteita (esim. Arajärvi 1998, Lapsilisätyöryhmän muistio 2001).

Aina vuodesta 1974 1990-luvun alkuvuosiin asti lapsilisiä korotettiin lähes vuosittain (Kurjenoja 2001a). Koska tarkoituksena oli perhetuen siirtäminen suoriin tulonsiirtoihin pois verovähennyksistä, lapsilisien reaalin korottaminen oli ymmärrettävää.

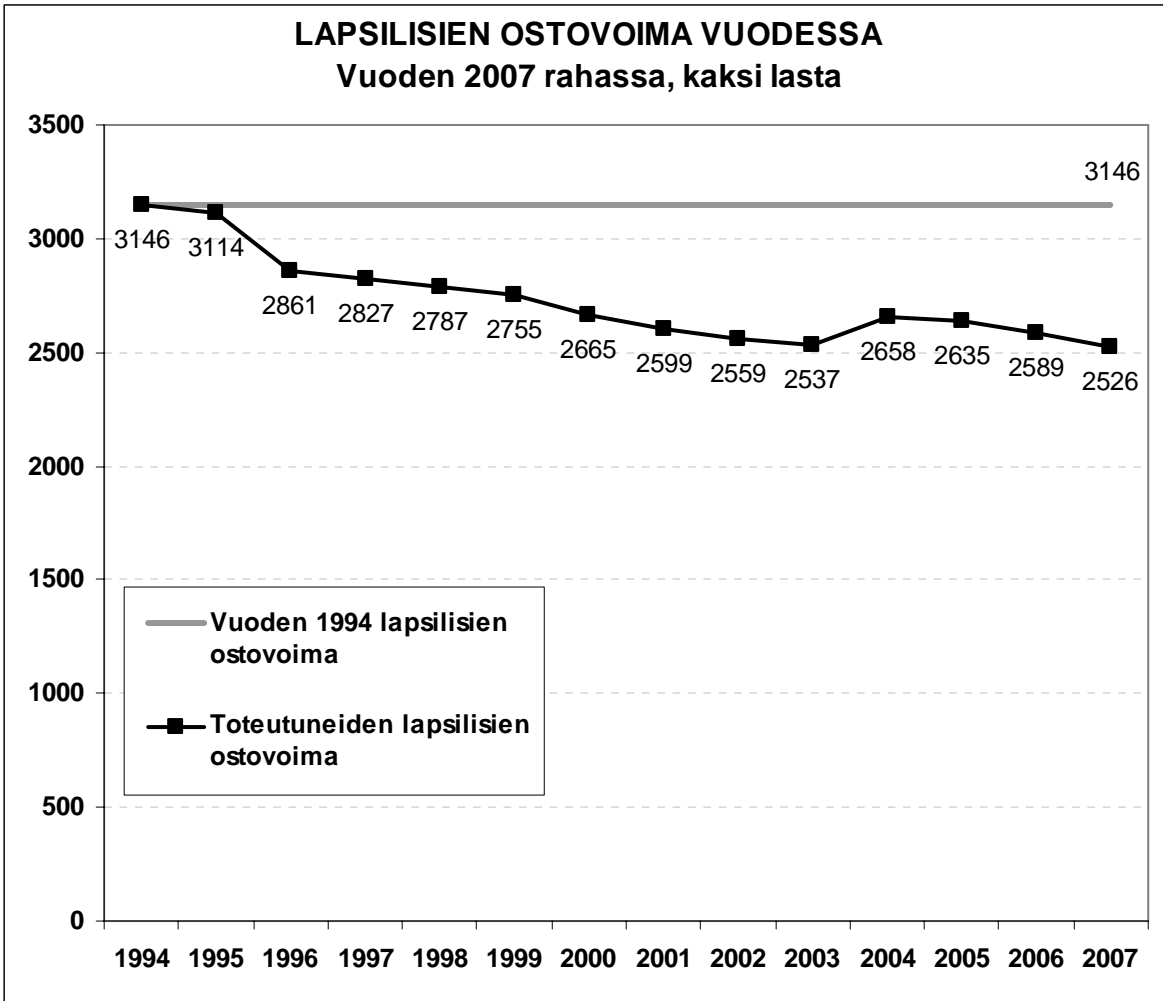
Ahon hallituksen perhetukitoimikunnan (1993) selvitysten perusteella toteutamassa, vuoden 1994 perhetukiudistuksessa luovuttiin perhepoliittisista verovähennyksistä⁵ ja verovapaita lapsilisiä korotettiin selvästi. Korotukset kohdistuivat varsinkin monilapsisiin perheisiin. Lipposen ensimmäinen hallitus leikkasi lapsilisiä heinäkuussa 1995 ja samalla monilapsisia perheitä suosivaa rakennetta purettiin.

Nykyään lapsilisiä maksetaan Suomessa asuvasta alle 17-vuotiaasta lapsesta. Lapsilisiä korotettiin ensimmäistä kertaa vuoden 1994 jälkeen vuonna 2004. Ensimmäisestä lapsesta maksettava lapsilisä nousi 10 eurolla kuussa 100 euroon. Samalla korotettiin myös lapsilisien yksinhuoltajalisää 3 eurolla 36,6 euroon kuussa. Vuoden 2008 alusta yksinhuoltajakorotus nousee 46,6 euroon.⁶

Lapsilisien ostovoima on tänä vuonna selvästi pienempi kuin välittömästi perhetukiudistuksen jälkeen 1994. Tämä näkyy kuvasta 2.1, jossa kuvataan kaksilapsisten perheiden lapsilisien vuosittaista ostovoimaa kahden huoltajan perheissä.

⁵ Lukuun ottamatta elatusvelvollisuusvähennystä ja alijäämähyvityksen lapsikorotuksia.

⁶ Liitteessä 1 on esitetty lapsilisien kuukausimäärät 1974–2008 euroissa.

Tilastokeskus, Elinkustannusindeksi.

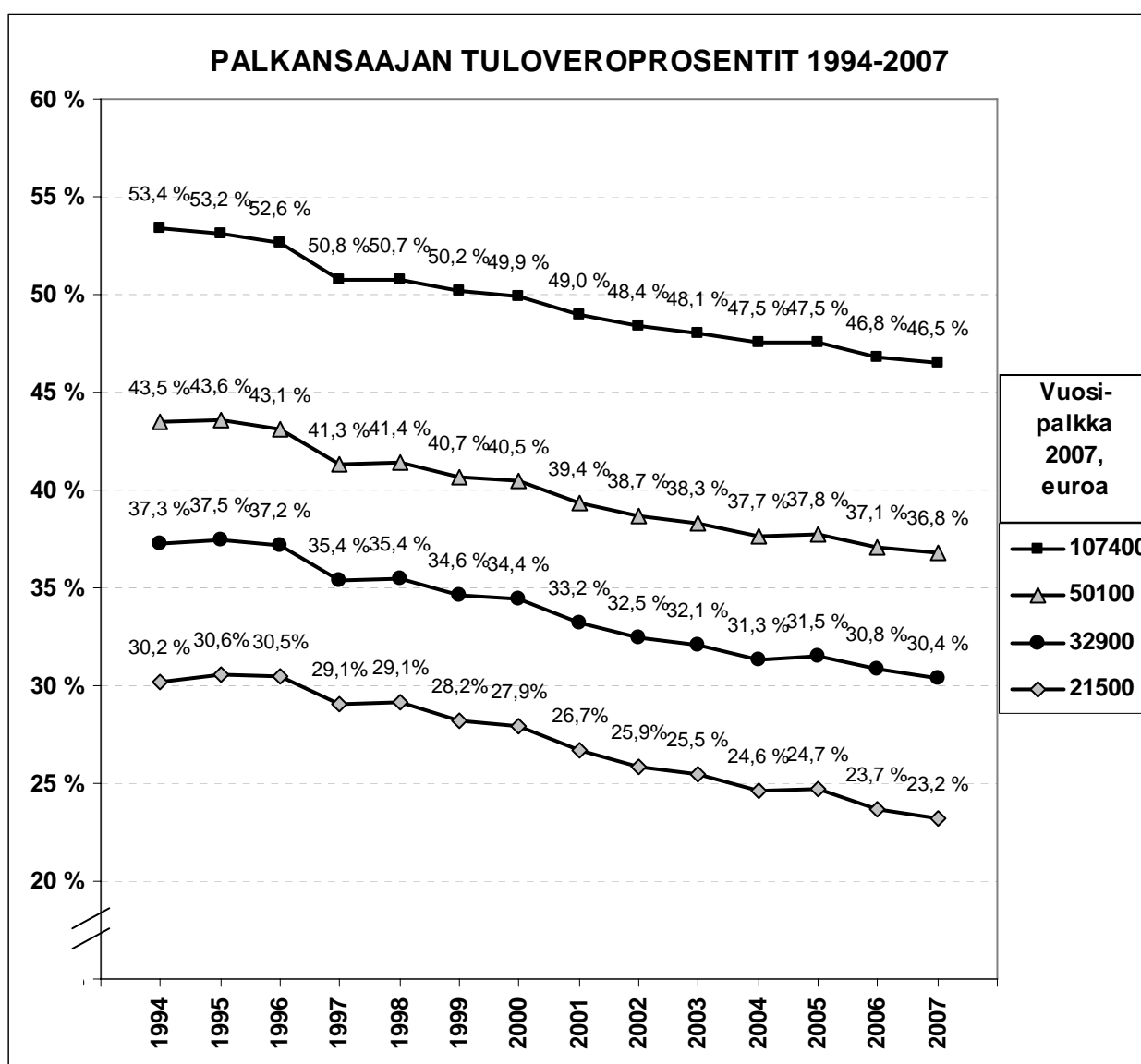
Kuva 2.1 Lapsilisien ostovoiman kehitys 1994–2007 kaksilapsisessa perheessä sekä vuoden 1994 lapsilisien reaalinen taso, vuoden 2007 euroina.

Verovähennysten kautta saatu tuki lapsista oli 1993 sitä suurempaa mitä suuremmat tulot perheellä oli. Siksi verovähennysten poistuminen perhetuki uudistuksen yhteydessä 1994 näkyi selvimmin suuremmilla tuloilla kuin pienemmillä. Taulukossa 2.1 esitetään vuoden 1994 perhetuki uudistuksen vaikutus kahden huoltajan lapsiperheen rahallisiin perhetukiin eli verotukseen verovähennysten kautta sekä lapsilisiin. Taulukon kahden huoltajan lapsiperheet voivat olla joko yhden palkansaajan tai kahden palkansaajan perheitä, sillä vuonna 1993 lapsikohtaiset vähennykset tehtiin pääasiassa suurempituloisen puolison verotuksessa. Taulukon rahamäärät esitetään reaalisina vuoden 2007 rahassa.

		Vuonna 1993 lapsikohtaisten vähennysten tekijän vuosipalkka 2007			
		21500	32900	50100	107400
Rahallinen perhetuki 1993	Verotuki	1328	1522	1666	1743
	Lapsilisät	1921	1921	1921	1921
	Yht.	3249	3443	3587	3664
Rahallinen perhetuki 1994	Verotuki	0	0	0	0
	Lapsilisät	3146	3146	3146	3146
	Yht.	3146	3146	3146	3146

Taulukko 2.1 Kahden huoltajan kaksilapsisten perheiden saamat vuosittaiset, rahalliset perhetuet vuosina 1993 ja 1994 vuoden 2007 euroina.

Palkansaajan verotusta on kevennetty vuodesta 1996 lähtien lähes vuosittain, ja palkkaveroprosentit tarkasteltavilla tulotasoilla ovatkin noin seitsemän prosenttiyksikköä pienempiä vuonna 2007 kuin 1995. Tämä näkyy kuvasta 2.2.⁷

Kuva 2.2 Palkansaajan tuloveroprosentit 1994–2007 neljällä palkkatasolla.

⁷ Kuvan vuosittaiset tulotasot ovat samat kuin kansainvälisissä palkkaverovertailuissa 2003–2007. Vuosien 1994–2002 tulokehitys noudattaa Tilastokeskuksen ansiotasoindeksiä.

Palkkaverotuksen keveneminen on koskenut myös työssäkäyviä lapsiperheitä. Vaikka lapsilisien ostovoima onkin nykyään selvästi pienempi kuin 1990-luvun keskivälissä, nimellispalkkojen kehitys ja verotuksen keveneminen ovat parantaneet myös työssäkäyvien lapsiperheiden ostovoimaa. Verotuksen jälkeisten nettopalkkojen nousu on ollut huomattavasti voimakkaampaa kuin lapsilisien ostovoiman pieneneminen, joten lapsiperheiden ostovoima on kasvanut 1995–2007 selvästi eri tulotasoilla.

Ostovoiman kasvu 1995–2007 kaksilapsisissa palkansaajaperheissä

	Perheiden vuosipalkat		
	21 500 + 32 900	32 900 + 50 100	50 100 + 107 400
Verojen jälkeisen nettopalkan kasvu, €/kk	927	1299	2204
Lapsilisien muutos, €/kk	-49	-49	-49
Ostovoiman kasvu yht., €/kk	878	1250	2155
Veronkevennysten osuus ostovoiman kasvusta, %	35,7	36,6	39,8

Taulukko 2.2 Kahden työssä käyvän huoltajan kaksilapsisten perheiden ostovoiman kehitys 1995–2007, euroa kuussa vuoden 2007 rahassa.

Taulukossa 2.2 perhe, jonka vuosipalkat ovat yhteensä 54 400 euroa, ostovoima on 878 euroa kuussa suurempi kuin vuonna 1995. Lapsilisien ostovoima on pienentynyt 49 euroa kuussa, ja ilman lapsilisien vaikutusta ostovoima olisi kasvanut 927 euroa kuussa. Lapsilisien vaikutus ostovoiman kehitykseen on siis suhteellisen pieni verrattuna verotuksen jälkeisen nettopalkan vaikutukseen.

Taulukon 2.2 kahden muunkin perheen kuukausittainen ostovoima on kasvanut merkittävästi, 1250 ja 2155 euroa, vaikka lapsilisien ostovoima on pienentynyt. Tuloverotuksen keventymisen osuus perheiden ostovoiman kasvusta on lähes 40 prosenttia.

3. PERHE-ETUUDET EUROOPASSA

3.1. Rahalliset perhe-etuudet

3.1.1 Yleistä

Perhe on muuttunut viimeisten parin vuosikymmenen aikana monissa Euroopan maissa. Kahden tulonsaajan perheet ovat yleistyneet, kun naisten osallistuminen työmarkkinoille on kasvanut. Myös yksinhuoltajaperheiden ja avoliitossa elävien määrät ovat nousseet. Yksinhuoltajaperheitä kaikista lapsiperheistä on EU-maissa keskimäärin 13 prosenttia. Iso-Britanniassa, Belgiassa, Saksassa ja Tanskassa yksinhuoltajaperheiden osuudet ovat suurimmat. Suomessa yksinhuoltajaperheitä on hieman alle EU-maiden keskiarvon, 10 prosenttia (Eurostat 2006).

Lasten määrä eurooppalaisissa kotitalouksissa on nykyään pienehkö. Suurin osa lapsiperheistä on keskimäärin yksi- tai kaksilapsisia. Suomessa, Saksassa, Tanskassa ja Itävallassa vähintään 70 prosenttia kotitalouksista on lapsettomia. (Eurostat 2006.)

Lasten lukumäärä perheessä, osuus (%) kaikista kotitalouksista				
	1 lapsi	2 lasta	väh. 3 lasta	Lapsiperheitä yht.
Suomi	10	9	5	24
Tanska	11	12	4	27
Saksa	13	9	6	28
Itävalta	15	11	4	30
Britannia	14	12	5	31
Alankomaat	12	14	6	32
Ranska	14	13	6	33
Belgia	14	14	6	34
Espanja	20	16	3	39
EU25	16	13	4	33

Lähde: Eurostat 2006.

Taulukko 3.1 Lasten määrä eurooppalaisissa perheissä 2005.

Vaikka Suomessa lapsiperheiden osuus kaikista kotitalouksista onkin vertailumaiden pienin, syntyvyys on kuitenkin keskimääräistä suurempaa. Esimerkiksi Espanjassa lapsiperheiden osuus kotitalouksista on varsin suuri, mutta syntyvyys keskimääräistä pienempää, kuten taulukosta 3.2 voi nähdä.⁸ Pohjoismaissa, joissa naisten työssäkäynti on kansainvälistä huippua, syntyvyys on suhteellisen suurta eurooppalaiseen tasoon verrattuna. Espanjassa taas naisten työhön osallistuminen ja syntyvyys ovat molemmat kansainvälisesti pieniä. (Taulukko 3.2.)

⁸ Eurostat (2006) ei ole huomionnut kotitalouden määritelmään yksineläviä.

Kokonaishedelmällisyysluku			
Elävänä syntyvät lapset naista kohti keskimäärin			
	2002	2004	2007
Espanja	1,3	1,3	1,3
Itävalta	1,4	1,4	1,4
Saksa	1,3	1,4	1,4
Belgia	1,6	1,7	1,6
Alankomaat	1,7	1,7	1,7
Britannia	1,6	1,8	1,7
Ruotsi	1,7	1,8	1,7
Suomi	1,7	1,8	1,7
Tanska	1,7	1,8	1,7
Norja	1,8	1,8	1,8
Ranska	1,9	1,9	2,0
EU-27	1,5	1,5	1,5

Lähde: Tilastokeskus 2008.

Taulukko 3.2 Syntyvyys Euroopassa 2002–2007.

Taulukossa 3.3 esitetään perhe-etuuksien kustannuksia Euroopassa. Perhe-etuudeksi Eurostat (2007) on määritellyt rahalliset tuet tai tavarat ja palvelut, jotka kohdistuvat suoraan raskauden, synnytyksen, adoption, kasvatuksen ja muun hoivan kustannuksiin. Sairaanhoido tai koulutus ei sisälly perhe-etuuksiin.

Taulukko 3.3 on järjestetty sen mukaan, kuinka suuret perhe-etuuksien kustannukset suhteessa kaikkeen sosiaalitukeen olivat 2004. Kuten taulukosta huomataan, perhetuen osuus kaikesta sosiaalituesta on yleensä pientä, jos sen osuus bruttokansantuotteestakin on pieni. Suomessa perhe-etuuksien osuudet niin kaikesta sosiaalituesta kuin bruttokansantuotteestakin ovat keskimääräistä suuremmat.

	Perhetuki Osuus (%) kaikesta sosiaalituesta			Perhetuki Osuus (%) bkt:sta		
	1996	2000	2004	1996	2000	2004
Espanja	2,3	2,9	3,5	0,5	0,6	0,7
Alankomaat	4,4	4,6	4,8	1,2	1,1	1,3
Britannia	8,9	6,9	6,7	2,4	1,8	1,7
Belgia	8,7	8,8	7,1	2,3	2,2	2,0
Ranska	9,9	9,1	8,5	2,9	2,5	2,5
Ruotsi	10,8	9,3	9,6	3,6	2,8	3,0
Saksa	9,4	10,6	10,5	2,7	3,0	3,0
Itävalta	10,9	10,7	10,7	3,0	2,9	3,0
Suomi	12,5	12,5	11,5	3,8	3,0	3,0
Norja	13,7	12,8	11,9	3,5	3,1	3,1
Tanska	12,4	13,1	13,0	3,8	3,7	3,9
EU25		8,0	7,8		2,0	2,1

Lähde: Eurostat 2007.

Taulukko 3.3 Perhe-etuksien kustannukset Euroopassa 1996–2004. Osuus kaikista sosiaalituista ja bruttokansantuotteesta.

3.1.2 Lapsilisät

Euroopassa lapsilisät perustuvat yleensä niin sanotulle kustannuskorvausperiaatteelle. Lapsilisillä korvataan lapsista aiheutuvia kustannuksia ja tasataan siten lapsettomien ja lapsiperheiden välisiä kustannuseroja. Lapsilisäjärjestelmällä ei yleensä tasata lapsiperheiden välisiä tuloeroja.

Alla olevaan taulukkoon on koottu joitakin perustietoja 11 vertailumaan lapsilisäjärjestelmistä. Kolme ensimmäistä saraketta kuvaavat maan lapsilisäjärjestelmän yleistä luonnetta ja kaksi viimeistä saraketta olennaisia yksityiskohtia lasten iän ja lukumäärän mukaisista porrastuksista. Jos maan lapsilisät eivät ole tulosidonnaisia, järjestelmää voidaan hyvällä syyllä pitää kustannuskorvausjärjestelmänä eikä esimerkiksi lapsiperheiden keskinäisenä tulontasausjärjestelmänä. Tiedot perustuvat MISSOC-tietokantaan, joka on Euroopan Komission ylläpitämä tietopankki.

Suurimmassa osassa tämän perhetukivertailun maista on hyvin samankaltainen lapsilisäjärjestelmä kuin Suomessa. Yleisesti lapsilisät koetaan korvauksiksi kustannuksista, joita lapsista koituu siitä huolimatta, mikä on äidin tai isän tulotaso. Lapsilisät ovat myös yleisesti verottomia. Espanjan järjestelmä on tässä suhteessa selvä poikkeus vertailun maista. Espanjan järjestelmä muistuttaa enemmän tulontasaus- kuin kustannuskorvausjärjestelmää. Myös Iso-Britanniassa järjestelmä poikkeaa muiden maiden järjestelmistä siinä mielessä, että perinteisen lapsilisäjärjestelmän rinnalle on tullut verojärjestelmän kautta maksettava tulosidonnainen tulonsiirto, child tax credit.

Taulukon 3.4 yhteenvetotiedot antavat tiivistetyn yleiskuvan eri maiden lapsilisäjärjestelmistä. Siksi vertailumaiden järjestelmiä on kuvattu taulukon jälkeen myös sanallisesti.

Lapsilisäjärjestelmät 11 vertailumaassa					
	Lapsilisäjärjestelmä	Tulosidon- naisuus	Veronalaisuus	Ikäporrastus	Lukumäärän mukainen porrastus
Alankomaat	On	Ei	Ei	On	Ennen 1.1.1995 syntyneillä
Belgia	On	Ei	Ei	On	On
Espanja	On	On	Ei	Ei	Ei
Iso-Britannia	On*	Ei*	Ei	Ei	On
Itävalta	On	Ei	Ei	On	On
Norja	On	Ei	Ei	Ei	Ei
Ranska	On	Ei	Ei	On	On
Ruotsi	On	Ei	Ei	Ei	On
Saksa	On	Ei	Ei	Ei	On
Suomi	On	Ei	Ei	Ei	On
Tanska	On	Ei	Ei	On	Ei

Lähteet: MISSOC-tietokanta 2007.

* Perinteisen lapsilisäjärjestelmän lisäksi Iso-Britanniassa on verojärjestelmän kautta maksettava tulonsiirto, child tax credit, joka on tulosidonnainen.

Taulukko 3.4 Lapsilisäjärjestelmät 11 tutkimuksen vertailumaassa 2007.

Alankomaat

Alankomaiden rahallinen perhe-etuusjärjestelmä koostuu pääasiassa lapsilisistä. Lapsilisään on oikeutettu ensimmäisestä lapsesta, jos on vakuutettuna Alankomaiden sosiaalivakuutusjärjestelmässä. Lapsilisää maksetaan lapsen 17 ikävuoteen asti. Lapsilisäjärjestelmä on ikäporrastainen 1.1.1995 jälkeen syntyneistä lapsista, ja ennen tätä syntyneistä lapsista lapsilisät on porrastettu myös lukumäärän mukaan. (MISSOC-tietokanta.)

Belgia

Belgiassa perhe-etuusjärjestelmän piiriin pääsee heti ensimmäisestä lapsesta. Rahallisiin etuuksiin on oikeutettu, jos vanhempi on esimerkiksi palkkatyössä tai siihen verrattavissa olevassa tilanteessa. Tässä suhteessa Belgian järjestelmä poikkeaa monen muun Euroopan maan järjestelmistä. Yleensä lapsilisää maksetaan lapsen 18-vuoden ikään, mutta esimerkiksi ammatillisen tai korkeamman jatkokoulutuksen vuoksi ikärajaa nostetaan.

Kuukausittaisten lapsilisien määrä nousee aina kolmanteen lapseen asti ja sitä useammasta lapsesta maksetaan samaa tukea kuin kolmannestakin lapsesta. Belgiassa lapsilisiin maksetaan ylimääräisiä lisiä lasten iän ja esimerkiksi vammaisuuden mukaan. Lapsilisien määrä on tuloista riippumaton.

Vaikka lapsilisää maksetaankin vain työssäkäyville tai vastaavassa asemassa oleville vanhemmille, myös työttömät voivat tietyin ehdoin niitä saada. Jos työttömyysavustus on perheen pääasiallinen tulomuoto, työttömyyden seitsemänneistä kuusta lähtien perhe saa lapsilisää. Perhe-etuudet ovat verottomia,

niistä ei makseta sosiaaliturvamaksuja eivätkä ne ole tulosidonnaisia. (MISSOC-tietokanta.)

Espanja

Espanjan perhe-etuusjärjestelmä poikkeaa muiden vertailussa mukana olevien maiden järjestelmästä rahallisten etuuksien tulosidonnaisuuden vuoksi. Lapsilisiä maksetaan vain hyvin pienituloisille perheille. Jos perhe on oikeutettu lapsilisään tulojensa puolesta, perhe pääsee etuusjärjestelmän piiriin heti ensimmäisestä lapsesta lähtien, ja lapsilisää maksetaan alle 18-vuotiaasta lapsesta. Vammaisista lapsista maksetaan erillisiä tukia. (MISSOC-tietokanta.)

Iso-Britannia

Iso-Britanniassa rahallisten perhe-etuuksien piiriin pääsee ensimmäisestä lapsesta, jos tuen hakija ja lapsi ovat maassa ja asuvat yhdessä. Mahdollinen siirtolaisuus- tai vastaava status ei vaikuta tukeen. Lapsilisää maksetaan alle 16-vuotiaasta lapsesta, mutta tuki voi jatkua 19 ikävuoteen asti, jos lapsi on alemman tason koulutuksen piirissä. Perheen ensimmäisestä lapsesta maksetaan hieman korkeampaa lapsilisää kuin seuraavista lapsista. Lapsilisät eivät vaihteile perheen tulojen tai lasten iän mukaan. Lapsilisät eivät ole verotettavaa tuloa. (MISSOC-tietokanta.)

Verojärjestelmän kautta maksetaan tulonsiirron kaltaista tukea lapsiperheille. Tämä tulonsiirto, child tax credit, on tulosidonnainen ja sen suuruuteen vaikuttaa myös perheen koko.

Itävalta

Rahallisten perhe-etuuksien piiriin pääsee ensimmäisestä lapsesta, jos lapsi ja huoltaja asuvat pääsääntöisesti Itävallassa. Lapsilisiä maksetaan aina 18 ikävuoteen asti ja jatkokoulutuksesta riippuen lapsilisää voidaan maksaa 26-vuotiaaksi asti.

Lapsilisän määrään vaikuttaa lapsen ikä ja mahdollinen vammaisuus. Kolmannesta ja useammasta lapsesta voidaan maksaa myös suurperhelisää. Suurperhelisä on kuitenkin tulosidonnainen eikä sitä makseta, jos perheen tulot ylittävät vuosittain määriteltävän rajan. Alle kaksivuotiaasta lastaan hoitavalle vanhemmalle voidaan myös maksaa avustusta tai eräänlaista vanhempainrahaa, jos perheen tulot ovat riittävän pienet. Vammaisista lapsista maksetaan erillistä tukea. Perhe-etuudet eivät ole veronalaista tuloa. (MISSOC-tietokanta.)

Norja

Norjassa perhe-etuuksien piiriin pääsee ensimmäisestä lapsesta, jos lapsi asuu Norjassa. Lapsilisiä maksetaan yleensä äidille. Tietyissä maakunnissa asuvista lapsista maksetaan niin sanottua pohjoisten alueiden lisää. Yksinhuoltajille maksetaan lapsilisiä yhdestä lapsesta enemmän kuin perheessä todellisuudessa on lapsia sekä korotettua lisää alle kolmivuotiaasta lapsesta.

Alle 3-vuotiaan lapsen vanhemmille voidaan myös maksaa kotihoidontuen tapaista tukea, jos lapsi ei ole julkisen vallan ylläpitämässä päivähoitossa tai on siinä korkeintaan 32 tuntia viikossa. Täysi kotihoidontuki on 3 303 NOK (noin

402 euroa) kuussa, eikä se ole veronalaista tuloa. Lapsilisät ja kotihoidontuki eivät ole veronalaista tuloa, eikä niistä makseta myöskään sosiaaliturvamaksuja. (MISSOC-tietokanta.)

Ranska

Varsinaisen lapsilisäjärjestelmän piiriin Ranskassa pääsee vasta toisesta lapsesta. Lapsilisiä maksetaan Ranskassa asuvista, alle 20-vuotiaista lapsista. Lapsilisän määrä nousee aina kuudenteen lapseen asti, minkä jälkeen se putoaa rajusti. Lapsilisät eivät ole tulosidonnaisia, mutta niihin maksetaan iän mukaan ylimääräistä lisää tietyin rajoituksin. Vammaisista lapsista maksetaan perheille lisätukia vammaisuuden asteen tai koulutusmahdollisuuksien mukaan.

Vanhempien on myös mahdollista saada eräänlaista kotihoidon- tai osittaisen kotihoidontukea, joka on sidottu tiettyihin ehtoihin perheen koosta ja lasten iästä. Lapsilisät ja muut rahalliset perhe-etuudet ovat verotonta tuloa. (MISSOC-tietokanta.)

Ruotsi

Ruotsin lapsilisäjärjestelmä ja perhetuet yleensä ovat hyvin samantapaisia kuin Suomessakin. Perhe pääsee lapsilisäjärjestelmän piiriin ensimmäisestä lapsesta, jos lapsi tai toinen vanhemmista on asunut Ruotsissa vähintään kuusi kuukautta. Lapsilisiä maksetaan automaattisesti perheen äidille paitsi tietyissä poikkeustilanteissa tai ellei toisin erikseen sovita.

Lapsilisiä maksetaan 16-vuotiaaksi asti, ja jatkettua lapsilisiä tätä vanhemmasta lapsesta, jos hän käy peruskoulun tasoista koulua. Vähintään kaksilapsisille perheille maksetaan korotettua, usean lapsen lapsilisiä. Ruotsalaiset lapsilisät eivät ole tulosidonnaisia, ne eivät vaihtele iän mukana, ja ne ovat verotonta tuloa. (MISSOC-tietokanta.)

Saksa

Saksan suuressa verouudistuksessa on uudistettu niin verojärjestelmää kuin perhe-etuksiakin. Samalla, kun huollettavista lapsista tehtäviä verovähennyksiä nostettiin, verottomia lapsilisiä korotettiin.

Saksassa rahallisten perhe-etuuksien piiriin pääsee ensimmäisestä lapsesta, jos on Saksan verojärjestelmän piirissä ja jos lapsi asuu Saksassa tai ETA-maassa. Lapsilisiä maksetaan 18-vuotiaaksi asti. Opiskelevista ja huollettavista lapsista lapsilisiä voidaan jatkaa aina 27. ikävuoteen asti. Lapsilisät eivät muutu iän tai perheen tulojen mukana. Vaikka lapsilisät ovatkin verotonta tuloa, ne maksetaan verojärjestelmän kautta eräänlaisina verovähennyksinä.

Jos jompikumpi vanhemmista hoitaa lasta ensimmäisten 14 kuukauden aikana, hänelle maksetaan hoitorahaa enintään 12 kuukaudelta. Lasta hoitavan vanhemman työtunnit eivät saa ylittää 30 viikkotuntia. Perhe-etuudet ovat verotonta tuloa. (MISSOC-tietokanta.)

Suomi

Suomessa lapsilisäjärjestelmän piiriin pääsee ensimmäisestä lapsesta. Lapsilisiä maksetaan Suomessa asuvista, alle 17-vuotiaista lapsista. Lapsilisän määrä nousee lasten lukumäärän mukaan aina viidenteen lapseen asti. Lapsilisät eivät vaihtele lasten iän tai perheen tulojen mukaan.

Raskaana oleva ja Suomessa asuva nainen on oikeutettu äitiysavustukseen, jonka voi valita joko äitiyspakkauksena tai rahana. Äitiysavustus toimitetaan jokaisesta perheeseen syntyvästä lapsesta. Lapsilisiin maksetaan myös yksinhuoltajalisää jokaisesta yksinhuoltajan huoltamasta lapsesta. Elatustukea maksetaan yksinhuoltajaperheelle, jos lapsen toinen vanhempi ei suorita elatusapua tai jos lapsen isän isyyttä ei ole vahvistettu. Sairaana lapsen hoitamiseen on mahdollista hakea erityistä hoitotukea. Alle 3-vuotiaista lapsista on mahdollista saada kotihoidontukea, lasten yksityisen hoidon tukea tai osittaista hoitorahaa. Lasten kotihoidontuki ja osittainen hoitoraha ovat verollista tuloa, muut perhe-etuudet ovat perheelle itselleen verottomia. (MISSOC-tietokanta, Toimeentuloturva 2007.)

Tanska

Tanskassa lapsilisää maksetaan ensimmäisestä lapsesta, jos lapsi asuu vakituisesti Tanskassa ja ainakin toinen vanhemmista maksaa veroja Tanskassa. Lapsilisiä maksetaan alle 18-vuotiaista lapsista ja ne eivät ole sidonnaisia vanhempien tuloihin. Lapsilisissä on iän mukainen porrastus, johon perheen lasten määrä tai järjestysluku ei vaikuta.

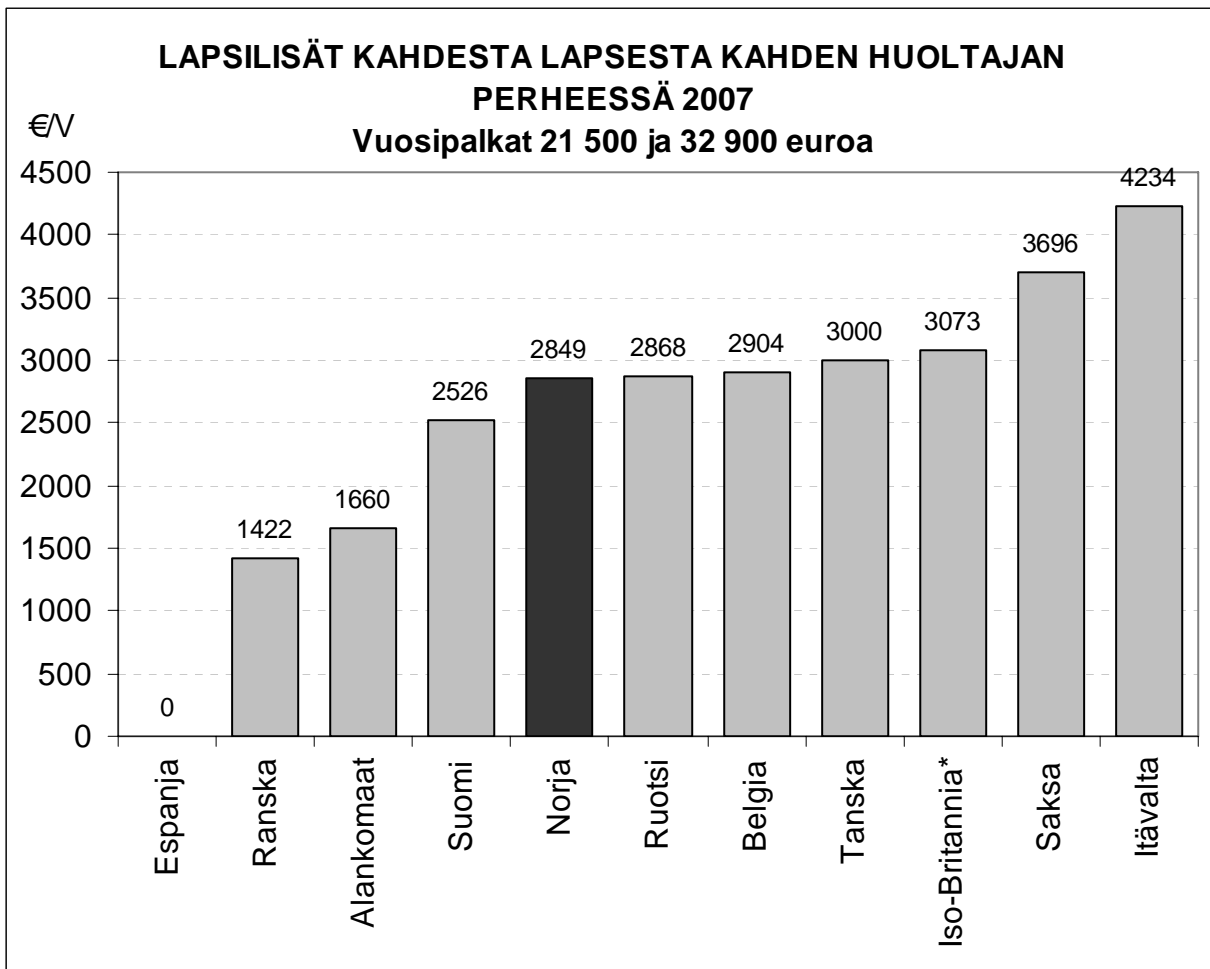
Tanskassa vanhemmat voivat saada lapsensa hoitamisesta vanhempainrahaa aina lapsen yhdeksänteen ikävuoteen asti. Kunnat voivat maksaa kotihoidontukea 2-6-vuotiaista lapsista, jotka eivät ole päivähoitossa. Perheelle voidaan myöntää kotihoidontukea korkeintaan kolmesta lapsesta ja enintään vuoden ajalta. Perhe-etuudet eivät ole veronalaista tuloa. (MISSOC-tietokanta.)

Kuvassa 3.1 tarkastellaan, kuinka suuria lapsilisiä tutkimuksen esimerkkiperheet saavat kussakin maassa euroina vuodessa. Esimerkkiperheiden lapset ovat 5- ja 7-vuotiaita, kuten aikaisemmin on jo kerrottu. Suomessa kahdesta lapsesta maksettavat lapsilisät ovat muita Pohjoismaita pienemmät, mutta ne ovat kuitenkin selvästi Espanjaa, Ranskaa ja Alankomaita korkeammat. Ranskan lapsilisän alhaisuus selittyy sillä, että siellä maksetaan varsinaisia lapsilisiä vasta toisesta lapsesta.⁹ Korkeimmat lapsilisät ovat Itävallassa ja Saksassa.

Espanjassa lapsilisäjärjestelmä on tulosidonnainen. Tämän tutkimuksen alin palkkataso on sellainen, että perhe ei Espanjassa saa lapsilisiä ollenkaan. Belgiassa, Itävallassa, Ranskassa ja Tanskassa lapsilisät vaihtelevat iän myötä. Koska perheiden lapset ovat alle 11-vuotiaita, Ranskassa heistä ei makseta ikään sidottua lisää peruslapsilisän päälle. Itävallassa alle 10-vuotiaista lap-

⁹ Toisesta lapsesta maksettava lapsilisiä Ranskassa on kuitenkin lähes samansuuruinen kuin Suomessa, 119,13 euroa kuussa. Kolmannesta kuudenteen lapseen maksettavat lisät ovat Ranskassa selvästi Suomea suuremmat.

sista maksetaan alempia lapsilisäitä kuin 10–19-vuotiaista. Belgiassa esimerkkiperheiden 7-vuotiaista lapsista maksetaan ikään sidottua lisää, mutta ei 5-vuotiaista. Jos toinen perheen lapsista olisi vähintään 11-vuotias, lapsilisät olisivat korkeammat sekä Ranskassa että Itävallassa kuin kuvassa 3.1. Tanskassa lapsilisät pienenevät lasten iän myötä, ja esimerkkiperheiden 7-vuotiaista lapsista maksetaanakin pienempää lapsilisää kuin 5-vuotiaista. Muiden maiden lapsilisäjärjestelmissä ei ole ikäsidonnaisuuksia, eikä esimerkkiperheiden lasten ikävalinnalla ole merkitystä perheiden saamiin lapsilisiin.

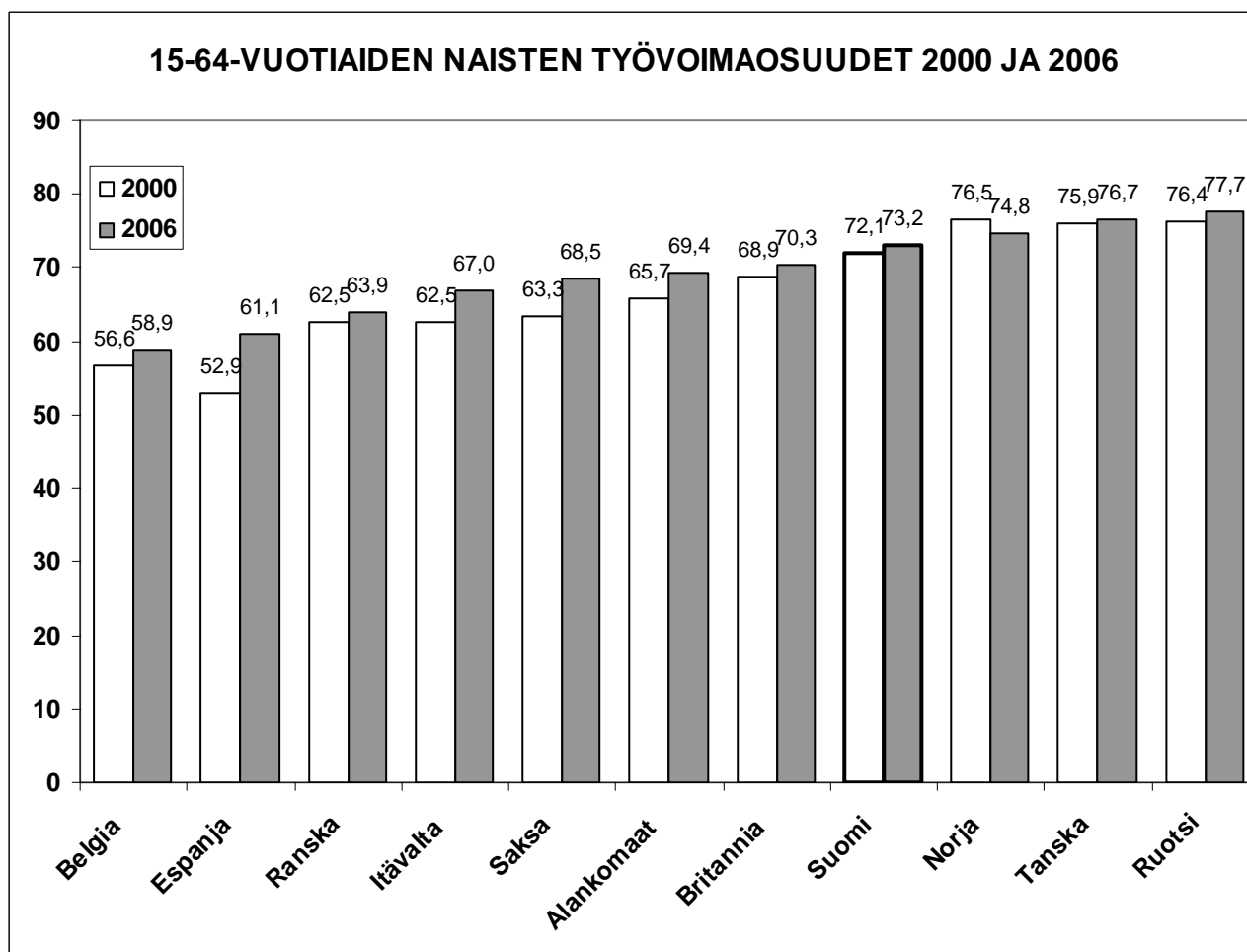
* Iso-Britanniassa varsinaiset lapsilisät ovat hieman Suomea pienemmät, noin 2261 euroa vuodessa, mutta tulosidonnainen tulonsiirto child tax credit nostaa lapsilisien määrää esimerkkiperheellä 813 eurolla.

Kuva 3.1 11 Euroopan maan lapsilisät 2007, lapset 5 ja 7 vuotta, euroa vuodessa.

3.2 Päivähoito

Naisten työmarkkinoille osallistumisen lisääminen on ollut yksi eurooppalaisen työmarkkinapolitiikan tavoitteita. Kun samalla syntyvyyden vähenemisen hidastaminen tai jopa syntyvyyden kääntäminen kasvuun ovat väestö- ja perhepoliittisia tavoitteita, työn ja perheen yhteensovittamisesta on tullut vakavasti otettava puheenaihe EU:ssa.

Perhepolitiikan keinoja on alettu uudistaa monissa Euroopan maissa. Esimerkiksi Espanjassa, Belgiassa, Alankomaissa, Itävallassa ja Saksassa on 1990-luvun puolivälin jälkeen alettu uudistaa päivähoitojärjestelmiä. 2000-luvulla naisten osallistuminen työmarkkinoille on kasvanut nopeasti varsinkin Espanjassa, Saksassa ja Itävallassa. Vastoin yleistä eurooppalaista kehitystä Pohjoismaissa naisten työmarkkinaosuudet ovat muuttuneet vain vähän (kuva 3.2).

Lähde: Tilastokeskus 2008.

Kuva 3.2 15–64-vuotiaiden naisten työvoimaosuudet 2000 ja 2006, % kaikista 15–64-vuotiaista naisista.

25–54-vuotiaiden naisten työvoimaosuudet ovat kaikissa vertailumaissa suuremmat kuin kaikkien työkäisten naisten (15–64-vuotiaat), vähintään 70 prosenttia. Työvoiman ulkopuolella tästä ikäryhmästä on eniten naisia Espanjassa, Belgiassa ja Iso-Britanniassa. Iso-Britanniassa on kuitenkin vähiten naisia työvoiman ulkopuolella perhesyistä johtuen (taulukko 3.5). Espanjassa, Itävallassa ja Belgiassa 25–54-vuotiaat naiset ovat useimmin pois työvoimasta perhesyiden vuoksi.

Työvoiman ulkopuolella, % ikäluokasta		
	Yhteensä	Perhesyistä
Britannia	22,1	1,9
Ruotsi	13,7	2,1
Tanska	14,6	2,3
Norja	16,7	2,7
Ranska	19,8	4,9
Suomi	14,6	6,2
Alankomaat	20,4	8,3
Saksa	18,6	9,9
Belgia	23,0	10,1
Itävalta	19,1	12,8
Espanja	28,8	18,2
EU27	23,6	10,2

Lähde: Eurostat 2007.

Taulukko 3.5 Työvoiman ulkopuolella olevien 25–54-vuotiaiden naisten osuus kaikista samanikäisistä 2006.

Naisten työllisyysasteet alle 12-vuotiaiden lasten lukumäärän mukaan, %				
	Lasten lukumäärä			Yhteensä
	0	1-2	3-	
Espanja	62	52	41	56
Belgia	75	70	49	71
Ranska	77	69	40	72
Saksa	80	62	38	72
Britannia	83	65	38	73
Suomi	78	75	56	75
Alankomaat	82	71	59	76
Ruotsi				78
Tanska	77	81	67	78
Itävalta	83	73	57	79
EU25	75	62	41	69

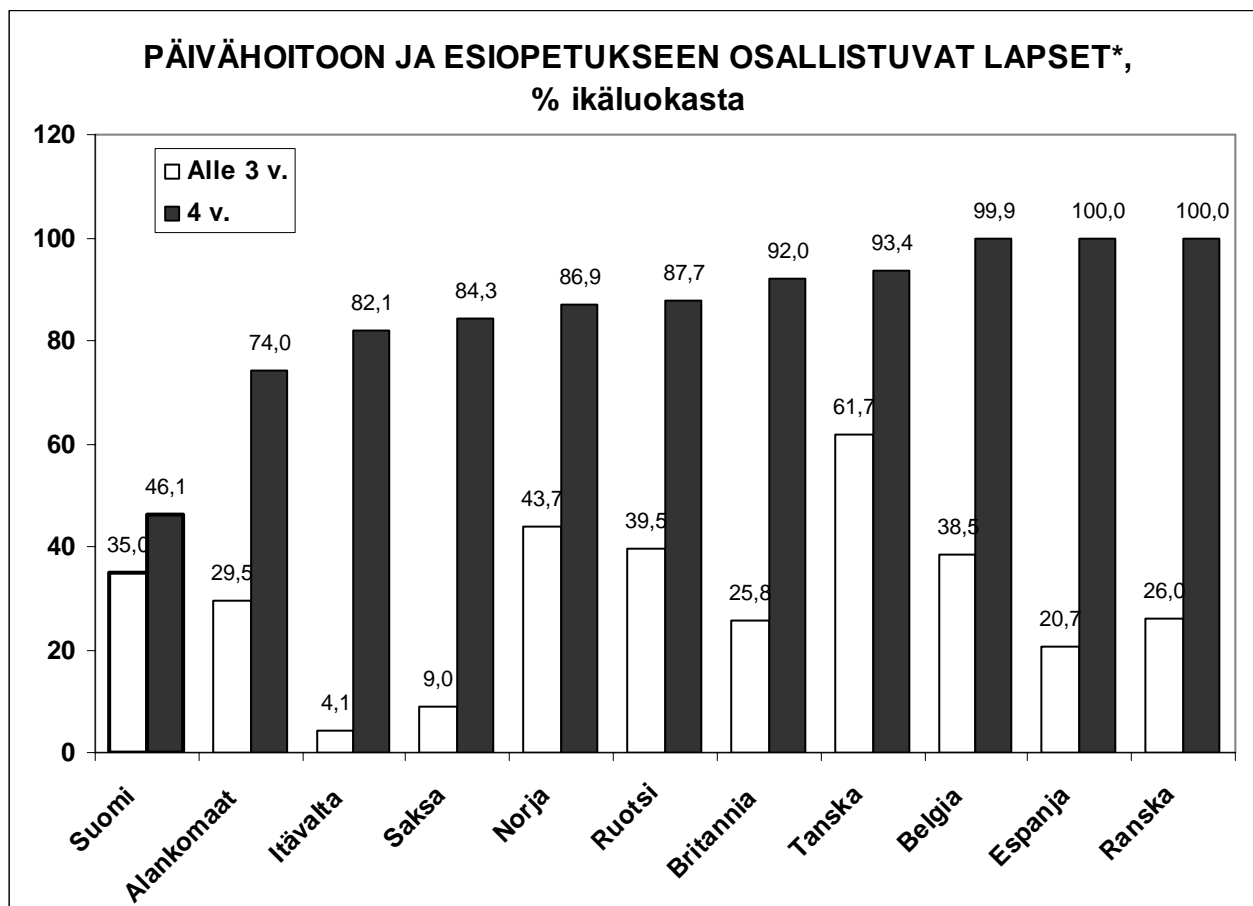
Lähde: Eurostat 2005.

Taulukko 3.6 25–49-vuotiaiden naisten työllisyysasteet alle 12-vuotiaiden lasten lukumäärän mukaan.

Vaikka naisten työmarkkina-aktiivisuus on Euroopassa kasvanutkin, lasten lukumäärä vaikuttaa edelleen naisten työllisyyteen, ja päivähoiton tarve on selkeä. Taulukossa 3.6 esitetään 25–49-vuotiaiden naisten työllisyysasteet alle 12-vuotiaiden lasten lukumäärän mukaan. Suurin ero enintään kaksilapsisten ja lapsettomien (ei alle 12-vuotiaita lapsia) 25–49-vuotiaiden naisten työllisyysasteissa on Iso-Britanniassa ja Saksassa.

Tavoite naisten vielä aktiivisemmälle osallistumiselle työmarkkinoilla ja jo nyt tapahtunut kehitys ovat herättäneet Euroopassa keskustelua tarpeesta järjestelmällisemmälle lasten päivähoitolle. Barcelonan Eurooppa-neuvostossa maaliskuussa 2002 asetettiin tavoitteeksi, että vuoteen 2010 mennessä vähintään 33 prosentille alle 3-vuotiaista lapsista on päivähoitoa tarjolla ja 90 prosentille yli 3-vuotiaista, mutta alle kouluikäisistä lapsista. Yleisesti perheiden

tarve lasten päivähoidolle Euroopassa on vielä selvästi suurempi kuin palveluiden tarjonta, mutta julkisesti järjestettyä tai rahoitettua kodin ulkopuolista varhaiskasvatusta ja päivähoidoa on muuallakin Euroopassa kuin Suomessa tai Pohjoismaissa. Itse asiassa Suomessa ei käytetä kovinkaan paljoa kodin ulkopuolisia päivähoidopalveluita verrattuna muihin tämän tutkimuksen vertailumaihin, kuten kuvasta 3.3 voi nähdä.

* Kodin ulkopuolinen rekisteröity ja virallinen päivähoido, varhaiskasvatus ja esiopetus, esim. päiväkodit ja perhepäivähoido.

Lähde: OECD 2007b.

Kuva 3.3 Kodin ulkopuoliseen rekisteröityyn päivähoidoon, varhaiskasvatukseen tai esiopetukseen osallistuvat lapset 2004, % ikäluokasta¹⁰.

Monessa maassa 3-4 -vuotiaana alkava esikoulu nostaa päivähoidon kattavuuden selvästi Suomea korkeammaksi. Esikoulu on lapsille yleensä ilmainen ja sen piiriin pääsee usein Suomea aikaisemmin. On kuitenkin huomattava, että esimerkiksi Norjassa ja Suomessa päivähoido on useimmiten kokopäiväistä, kun taas joissakin muissa maissa se kestää vain muutaman tunnin päivässä. Taulukkoon 3.7 on koottu tietoa rekisteröidyn varhaiskasvatuksen ja päivähoidon malleista vertailumaissa.

¹⁰ Prosentiosuudet sisältävät niin osapäiväisen kuin kokopäiväisenkin hoidon. Pienimpien lasten osallistumisprosentteihin vaikuttavat äitiys- ja vanhempainlomasäädökset ja -mahdollisuudet. Luvut eivät sisällä yksityisesti järjestettyä lastenhoitoa, kuten esimerkiksi isovanhempia tai perheeseen palkattua kotiapua.

	Ikäryhmä	Koulu- velvolli- suus	Julkinen tuki	Hoitomaksu	
				Tulosidonnainen	Veroväh. kelpoinen
Alanko- maat	0-4 Esikoulu 4 v.	5	Sekä valtio että työnantajat tukevat palveluntarjoajia. Pula hoitopaikoista.	Kyllä Esiopetus ilmaista.	Kyllä
Belgia	0-3 Esikoulu 2,5-6v.	6	Julkinen tuki palvelun tarjo- ajille. Pula päivähoitopai- koista.	Kyllä Esikoulu yleensä ilmainen.	Kyllä
Espanja	0-2 Esikoulu 2-5 v.	6	Yksityisesti järjestetty. Yleinen palvelu, jota tue- taan julkisesti.	Kyllä Suuri osa 3-5-v:sta koulussa.	Kyllä, jois- sakin kun- nissa.
Iso- Britannia	0-5 Esikoulu 3-5v.	5	Perheen tuloihin sidottu verotuki maksetaan suo- raan rekisteröidylle palvelun tarjoajalle 0-15-vuotiaista.	Ei. Yksityiset palve- luntarjoajat määritte- levät maksut. 3-5-v. 15 h/vko ilmais- ta esiopetusta luku- vuoden aikana.	Verotuki palvelun tarjoajalle.
Itävalta	1-5	6	Palvelun tarjoajat suurim- maksi osaksi yksityisiä, joita kunnat ja osavaltiot tukevat ja valvovat. 3-6-v. riittävästi hoitopaikkoja	Kyllä	Ei
Norja	0-6	6	Julkiset ja suurin osa yksi- tyisistä päivähoitopaikoista ovat tuettuja. Väh. 3-v. hoi- topaikkoja riittävästi, alle 3- v. pulaa paikoista.	Kyllä, valtakunnalli- nen enimmäismaksu.	Kyllä
Ranska	0-3 Esikoulu 3 (2)-5v.	6	Julkisen sektorin järjestämä hoito tuettua. Myös yksityis- ten lastenhoitajien käyttöä tuetaan.	Kyllä Esikoulu ilmainen	Kyllä
Ruotsi	0-5 6v. esikou- luluokka	7	Julkisesti tuettu. Päivähoi- topaikkoja riittävästi.	Kyllä, enimmäismak- su. 4-6-v. oikeus ilmai- seen esiopetukseen.	Ei
Saksa	0-6 Esikoulu 5 v.	6	Julkisesti tuettu. 3-6-v. oi- keus päivähoitopaikkaan.	Kyllä. Peritään per- heeltä vain yhdestä lapsesta.	Kyllä
Suomi	0-6 Esikoulu 6 v.	7	Julkisesti järjestettyä ja/tai tuettua.	Kyllä, enimmäismak- su. 6-v. esiopetus ilmai- sta	Ei
Tanska	0,5-6 Esikoulu 6 v.	7	Julkisesti tuettua ja pää- sääntöisesti myös julkisesti järjestettyä.	Kyllä Esiopetus ilmaista.	Ei

Lähde: European Commission, Eurostat, ja Eyrices 2005, OECD 2007b.

Taulukko 3.7 Kodin ulkopuolinen rekisteröity päivähoito ja varhaiskasvatus vertailumaissa.

Kodin ulkopuolinen virallinen päivähoito, yksityinen tai julkinen, on yleensä säänneltyä ja tuettua. Hoitohenkilöstön määrälle ja koulutukselle on viralliset

määritykset: joko valtakunnan tasoiset tai kunta- ja osavaltiokohtaiset. Viranomaiset sääntelevät usein myös päivähoitomaksuja. Virallisesti esi- ja alkeisopetus on monissa Euroopan maissa ilmaista. Tätä se on myös käytännössä, mutta esiopetuksen maksuttomuus ei kuitenkaan koske lasten virallisen esiopetuksen ulkopuolista hoitoa, esimerkiksi iltapäivä- tai loma-aikojen hoitoa.

Saksassa on nykyään oikeus päivähoitoon 3-6-vuotiaille lapsille. Vanhoissa osavaltioissa suurin osa päiväkotipaikoista on edelleen osa-päiväisiä, mutta kokopäiväisen hoidon osuus kasvaa koko ajan. Uusissa osavaltioissa päivähoito on lähes kokonaan kokopäiväistä. Viime vuosina nimenomaan alle kolmivuotiaiden päivähoitotarjonta on kasvanut selvästi. (OECD 2006).

Itävallassa ilmaista esiopetusta saa 5-vuotiaana ja vähintään kolmivuotiaalle on yleensä päivähoitopaikka tarjolla. Yli puolet päiväkotipaikoista on kokopäiväisiä, mutta vaihtelu on suurta osavaltioittain. Noin 60 prosenttia päiväkotien henkilökunnasta on saanut viisivuotisen, ylemmän toisen asteen ammatillisen koulutuksen. (OECD 2006).

Belgiassa päivähoitopaikkojen määrä on kasvanut 2000-luvulla selvästi, mutta kysyntä on edelleen suurempaa kuin tarjonta. Flaaminkielisessä Belgiassa päiväkodit ovat yleensä auki 10–12 tuntia päivässä. Ilmainen esiopetus yli 2,5-vuotiaille tapahtuu klo 8.30–15.30, minkä jälkeen on vielä mahdollisuus iltapäivähoitoon. Lähes 30 prosenttia ilmaiseen esiopetukseen osallistuvista lapsista osallistuu lisäksi viralliseen iltapäivähoitoon. Esikouluopettajien koulutus ja pätevyys vastaa alakoulun ensimmäisen ja toisen luokan opettajien pätevyyttä (kolmannen asteen koulutus). Julkista tukea saavien päiväkotien hoitohenkilökunta on saanut toisen asteen ammatillisen koulutuksen ja lisäksi käyneet vuoden erikoistumisjakson. (OECD 2006).

Tanskaa pidetään Ruotsin ohella päivähoiton mallimaana. Vuodesta 2006 lähtien puoli vuotta täyttäneille lapsille taataan päivähoitopaikka. Vuonna 2004 astui voimaan laki, jonka mukaan jokaisen päivähoitopaikan tulee asettaa pedagogiset tavoitteet työlleen. Lisäksi julkisia päivähoitopaikkoja koskevat yleiset pedagogiset ohjeet. Ryhmien enimmäiskoolle tai aikuis-lapsi suhdeluvulle ei ole kansallisia määräyksiä, mutta ryhmän aikuisten ja lasten keskinäistä suhdelukua sääntelee työmarkkinaosapuolten sopimus, ja kunnat voivat asettaa määräykset ryhmien enimmäiskoolle. Päiväkotien henkilökunnasta 60 prosenttia on saanut 3,5 vuotta kestävästä kolmannen asteen koulutuksen. (OECD 2006).

Ranskalaiset lapset ovat oikeutettuja ilmaiseen esiopetukseen kolmivuotiaasta lähtien, mutta joissakin kunnissa esiopetukseen voi osallistua jo kaksivuotiaana. Ilmainen esiopetus on kokopäiväistä: klo 8.30–16.30. Kaksivuotiaiden esiopetuksen maksu on tulosidonnainen. Esikoulujen opetushenkilökunta on saanut kolmivuotisen yliopistokoulutuksen, minkä jälkeen he osallistuvat 18 kuukauden erikoistumisjaksolle. Alle kolmivuotiaiden päiväkodeissa vähintään puolella henkilökunnasta pitää olla erityinen kasvatusalan tutkinto (27 kuukautta alan erityisopintoja kandidaattitutkinnon jälkeen) tai esimerkiksi hoitajan tutkinto ja 1,5 vuoden erikoistuminen alaan. (OECD 2006).

Suomessa alle kouluikäisillä lapsilla on oikeus päivähoitopaikkaan. Päivähoito on lähes täysin kokopäiväistä. Ilmaiseen esiopetukseen osallistuvista lapsista noin 70 prosenttia osallistuu myös maksulliseen iltapäivähoitoon. Lasten kanssa työskentelevästä päiväkotihenkilökunnasta 30 prosentilla on kolmannen asteen tutkinto, mikä on varsin alhainen luku Ruotsiin ja Tanskaan verrattuna, ja loppuilla pääasiassa ylempi toisen asteen koulutus. Lisäksi päiväkodeissa on avustavaa hoitohenkilökuntaa. (OECD 2006).

Alankomaissa päivähoito- ja alkeiskasvatuspalvelujen määrä on kasvanut huomattavasti viime vuosina. Alle nelivuotiaiden lasten päiväkotihoito on yleensä kokopäiväistä, tosin se ei ole pienten lasten yleisin hoitomuoto. Useimmiten alle nelivuotiaat osallistuvat pari kertaa viikossa kokoontuviin leikkikerhoihin. Ilmainen esikoulu nelivuotiaille kestää 4-6 tuntiin päivässä. Vuonna 2003 14 prosenttia esikoululaisista osallistui iltapäivähoitoon, ja määrä kaksinkertaistui vain kahdessa vuodessa. Toisin kuin muissa vertailumaissa Alankomaiden päivähoitotarjonta on pitkälti yritysten järjestämän päivähoiton varassa. Vähintään nelivuotiaiden (päivähoito tai koululaisten iltapäivähoito) kasvatukseen osallistuvan henkilökunnan on oltava nelivuotisen kolmannen asteen tutkinnon suorittaneita (johtajat) tai 2-3-vuotisen toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneita. Esikouluopettajien pätevyys vastaa koulun ala-luokkien opettajien pätevyyttä. (OECD 2006).

Norjassa yli puolet päiväkodeista on yksityisiä. Kuntien on tuettava rahallisesti yksityistä ja kunnallista päivähoitoa samalla tavoin. Vuodesta 2003 lähtien päivähoitopalvelujen järjestäminen on ollut virallisesti kuntien vastuulla. Tavoitteena on, että vuonna 2007 kaikille päivähoitopaikkaa tarvitseville sellainen myös löytyy. Vuonna 2006 maksujärjestelmää uudistettiin siten, että säädettiin valtakunnallinen enimmäismaksu sekä sisarusalennukset. 35 prosenttia päiväkotien hoitohenkilökunnasta on kolmannen asteen kasvatusalan tutkinnon suorittaneita. Tätä määrää on tarkoitus lisätä. (OECD 2006).

Alle kouluikäisillä lapsilla on Ruotsissa oikeus päivähoitopaikkaan, joka on yleensä kokopäiväinen. Puolet päiväkotien henkilöstöstä on kouluttautunut 3-4 vuotta kolmannen asteen oppilaitoksessa ammattikasvattajaksi. Suurimmalla osalla muusta hoitohenkilöstöstä on toisen asteen jälkeinen kolmen vuoden ammattitutkinto. Ilmaista esiopetusta tarjotaan 4-6-vuotiaille lapsille kolme tuntia päivässä. (OECD 2006).

Englannissa¹¹ tavoitteena on tarjota vuoteen 2010 mennessä 20 tuntia viikossa ilmaista esiopetusta 38 viikon ajan vuodessa 3-4-vuotiaille. Nyt ilmaista esiopetusta tarjotaan 15 tuntia viikossa 33 viikon ajan vuodessa. Tavoitteena on myös tarjota kaikille 3-14-vuotiaille edullinen koulun jälkeinen hoito koko vuodeksi. 96 prosenttia kolmivuotiaista osallistuu ilmaiseen esiopetukseen ja 98 prosenttia nelivuotiaista. 70 prosenttia nelivuotiaiden ilmaisesta esiopetuksesta tuotetaan julkisella sektorilla. Esiopetuksen jälkeinen hoito on maksullista ja usein yksityisellä sektorilla. Julkisissa esikouluissa opetushenkilöstön pätevyysvaatimuksena on yliopistokoulutus, tosin vaatimus ei aina täyty. Hoitavat

¹¹ Kuvaus koskee nimenomaan Englantia eikä koko Yhdistyneitä Kuningaskuntia.

henkilöstön pitäisi olla läpikäynyt erityinen lastenhoitajan koulutus. (OECD 2006).

Päivähoitomaksut vaihtelevat paljon sekä maittain että maan sisäisesti. Oheisessa taulukossa tarkastellaan kokopäiväisen päivähoidon kustannuksia verrattuna maan palkkatasoon. Ensimmäisessä sarakkeessa 2-vuotiaan lapsen hoitomaksu on suhteutettu OECD:n määrittelemään maan keskipalkkaan. Toisessa sarakkeessa esitetään 2- ja 3-vuotiaiden lasten kokopäivähoitomaksut osuutena perheen verojen jälkeisistä nettotuloista, kun molemmat vanhemmat saavat maan keskipalkkaa.

	Päivähoitomaksu 2-vuotiaasta*	Päivähoitomaksu 2- ja 3- vuotiaista*
	% keskipalkasta	% perheen nettotuloista**
Ruotsi	5	5
Belgia	20	5
Norja ¹²	9	7
Saksa	9	7
Tanska	8	7
Suomi	8	8
Ranska	25	12
Itävalta	10	13
Alankomaat	17	16
Britannia ¹³	25	28
Espanja	30	

* Kokopäivämaksu päiväkodissa.

** Perheessä kaksi keskituloista vanhempaa ja 2- ja 3-vuotiaat lapset.

Lähde: OECD 2007b.

Taulukko 3.8 Kokopäivähoidon kustannukset päiväkodissa 2004.¹⁴

Belgiassa kokopäivämaksu 2-vuotiaasta on vertailumaiden joukossa suhteellisen suuri, kun sitä vertaa maan keskipalkkaan. Kun kuitenkin otetaan huomioon maksujen sisäisvähennykset sekä verotuksen kautta annettava maksutuki, päivähoitomaksut kahdesta lapsesta verrattuna perheen nettotuloihin on Belgiassa vähemmän kuin Suomessa. Myös Ranskassa päivähoitomaksujen osuus perheen nettotuloista on selvästi pienempi kuin yhden lapsen maksut suhteutettuna keskipalkkaan. Vaikka Suomessa kahden lapsen päivähoitomaksut perheen nettotuloihin verrattuna eivät olekaan aivan vertailumaiden pienimpiä, ne ovat selvästi pienempiä kuin Ranskassa, Itävallassa, Alankomaissa tai Iso-Britanniassa.

Joissakin Euroopan maissa, kuten Suomessa, tuetaan pienimpien lasten kotihoitoa erilaisilla järjestelmillä (taulukko 3.9). Esimerkiksi Norjassa kotihoidontuki on sidottu kodin ulkopuolisen, julkisesti tuetun tai järjestetyn päivähoidon tuntimääriin. Jos julkisesti tuettua hoitoa ei käytä ollenkaan alle 3-vuotiaalle

¹² Norjassa on maksujärjestelmää muutettu 2006 siten, että valtakunnallinen maksukatto ja sisäsalennukset on otettu käyttöön.

¹³ Verojärjestelmän kautta annettava tuki palvelun tarjoajalle on noussut vuodesta 2004.

¹⁴ OECD:n (2007) tutkimuksessa keskipalkat eroavat maittain. Tarkastelu on siis erilainen kuin tässä tutkimuksessa, jossa palkkatasot ovat kiinteitä maiden välillä.

lapselle, perhe saa täyden kotihoidon tuen. Tuki on perheelle verotonta eikä ole tulosidonnaista. Myös Ranskassa alle 3-vuotiaiden lasten kotihoitoa tukeva tulonsiirto on verotonta tuloa, mutta tuen määrään vaikuttavat perheen tulot. 3-6-vuotiaista lapsista tukea maksetaan puolet alle 3-vuotiaan tuesta.

	Äitiys- ja vanhempainloma*	Äitiysraha		Tuki kotihoidosta
		Määrä	Veron- laisuus	
Alankomaat	Äitiysloma 16 vkoa, vanhempainloma (ei vanhempainrahaa) enint. 6 kk tietyin määräyksin viikottaisista tuntimääristä.	100 % palkasta, enint. 174,64 €/pvä.	Kyllä	Ei
Belgia	Äitiysloma 15 vkoa, isyysloma 10 pvvä, vanhempainloma 3 kk (6 kk osapäiväisenä).	30 pvvä 82 % palkasta ilman ylärajaa, sen jälkeen 75 % ja yläraja.	Kyllä	Ei
Espanja	Äitiysloma 16 vkoa. Jos molemmat vanhemmat ovat töissä, isä voi käyttää 10 vkoa. Isyysloma 13 päivää. Vanhempainlomaa ilman korvausta voi käyttää lapsen ollessa alle 3-v.	100 % palkasta.	Kyllä	Ei
Iso-Britannia ¹⁵	Äitiysloma 26 vkoa ja lisä-äitiysloma 26 vkoa lisää. Isyysloma 2 vkoa. 13 vkoa vanhempainlomaa ilman korvausta. Tavoitteena vuoden äitiysloma korvauksella vuoteen 2010 mennessä.	90 % palkasta 6 ensimmäisen vko:n ajan, 90 % palkasta ylärajana 112,75 £/vkoa (168 €) 33 vkon ajan.	Kyllä	Ei
Itävalta	16 vkoa äitiyslomaa. Mahdollisuus vanhempainlomaan 2-vuotiaaksi asti.	100 % verojen ja veroluonteisten maksujen jälkeisestä nettopalkasta.	Ei	Kyllä. Tukea saa nuorimmasta lapsesta 30 kuukauden ikään asti (tuen saajalla tuloraja).
Norja	Vanhempainloma täydellä korvauksella yht. 44 vkoa tai 80-prosenttisella korvauksella 54 vkoa. Äidin on pidettävä vanhempainlomasta väh. 9 vkoa ja isän 6 vkoa (korvaus sidottu tällöin isän tuloihin).	100 % palkasta, enint. 400 872 NOK/v (49 072 €).	Kyllä	Kyllä. Alle 3-vuotiaista maksettava tuki on sidottu kodin ulkopuolisen päivähoidon määrään.
Ranska	Äitiysloma 16 vkoa 1. ja 2. lapsesta ja 26 vkoa 3. lapsesta. Isyysloma 11 pvvä. Mahdollisuus vanhempainlomaan 3-vuotiaaksi asti.	100 % palkasta ilman sos.vak.maksuja, enint. 71,8 €/pvä.	Kyllä	Kyllä. Tukea alle 3-vuotiaasta, 50 % tuesta, jos lapsi 3-6-vuotias.

¹⁵ Säädökset tulleet voimaan huhtikuussa 2007.

Äitiys- ja vanhempainloma*		Äitiysraha		Tuki kotihoidosta
		Määrä	Veronalaisuus	
Ruotsi	Vanhempainloma yht. 480 pvää, joista 60 pelkästään äidille ja 60 pelkästään isälle. Loput voidaan jakaa vanhempien kesken.	80 % palkasta 390 pvän ajan. Minimikorvaus viimeisten 90 pvän ajan.	Kyllä	Ei
Saksa	Äitiysloma 14 vkoa. Vanhempainloma kummallekin vanhemmalle yht. enint. 14 kk, yhdelle vanhemmalle enint. 12 kk.	100 % verojen ja veroluonteisten maksujen jälkeisestä nettopal-kasta.	Ei	Osavaltiot voivat tukea vähintään 2-vuotiaan kotihoitoa jatkoksi vanhempain vapaalle.
Suomi	Äitiysloma 105 arkipäivää (17,5 vkoa), isyysloma 18 arkipäivää (isäkuukausi tietyn ehdoin vanhempainraha-kauden loputtua), vanhempainloma 158 arkipäivää (noin 26 vkoa).	Ensimmäisten 56 päivän aikana 90 % palkasta ja 32,5 % 45 221 € ylittävältä osalta. Tämän jälkeen 70 % palkasta, 40 % 29 392 € ylittävältä osalta ja 25 % 45 221 € ylittävältä osalta.	Kyllä	Kotihoidontuki alle 3-vuotiaista lapsista, sisaruskorotukset alle 6-vuotiaista.
Tanska	Äitiysloma 18 vkoa, isyysloma 2 vkoa, vanhempainloma 32 vkoa.	Lasketaan työtuntien ja tuntipalkan mukaan, enint. 3415 DKK/vko (458 €). Työehtosopimukset voivat taata 100 % palkasta ilman ylärajaa.	Kyllä	Kuntakohtainen kotihoidon tuki 2-6-v. lapsille enint. vuodeksi. Vuonna 2006 järjestelmä oli voimassa 100 kunnassa 270:stä.

* Äitiys-, isyys- tai vanhempainlomaan liittyy aina vastaava korvaus, ellei toisin mainita.

Lähteet: MISSOC-tietokanta, OECD 2007b.

Taulukko 3.9 Lasten kotihoitoa tukevia järjestelmiä Euroopassa 2007.

Äitiys-, isyys- ja vanhempainlomat ovat nykyään normaaleja järjestelmiä Euroopassa. Esimerkiksi Iso-Britanniassa äitiysrahan kestoa pidennettiin vuonna 2007 39 viikoksi ja vuonna 2003 kahden viikon isyysloman ajaksi alettiin maksaa isyysrahaa. Tavoitteena on pidentää äitiysrahan kestoa nykyisestä yhdeksästä kuukaudesta 12 kuukauteen vuoteen 2010 mennessä. Saksassa vanhempainlomasäädöksiä muutettiin 2007 siten, että vanhempainloma kestää yhteensä 14 kuukautta, jos toinen vanhempi käyttää lomaoikeuttaan enintään kaksi kuukautta ja vanhempainraha on enintään 1800 euroa kuussa. Äidin tai isän työpaikka on eurooppalaisissa järjestelmissä aina turvattu lakisääteisten äitiys-, isyys- ja vanhempainlomien ajan.

4. LAPSIPERHEIDEN TULOVEROTUS

4.1 Tuloverojärjestelmät lapsiperheiden kannalta

Tulonsiirtojen lisäksi perheitä voidaan tukea rahallisesti myös verotuksen kautta. Puolisoita tai kaikkia perheenjäseniä voidaan verottaa yhteenlasketuista tuloista tai verotuksessa voidaan myöntää lapsi- tai puolisoikohtaisia vähennyksiä. Nämä keinot keventävät perheiden verotusta verrattuna perheettömien verotukseen.

Kurjenojan (2007) kansainvälisessä palkkaverovertailussa on selvitetty 17 OECD-maan ja Viron verojärjestelmiä ja verotuksen tasoa palkansaajan kannalta. Tässä julkaisussa selvitetään lyhyesti 11 Euroopan maan verojärjestelmiä ja verotuksen tasoa lapsiperheiden näkökulmasta.

Alankomaat

Puolisoita verotetaan erikseen omista ansiotuloistaan. He voivat kuitenkin vähentää yhteisiä kustannuksia, esimerkiksi lasten koulutus- tai päivähoitokustannuksia, valitsemallaan tavalla. Tiettyyn yhteisten tulojen enimmäisrajaan asti perheet saavat vähentää 939 euron lapsivähennyksen suoraan suurempituloisen puolison veroista. Perhe voi vähentää veroistaan myös 149 euron yhdistelmävähennyksen, jos perheen yhteiset palkkatulot ovat riittävät ja perheessä on alle 12-vuotias lapsi. Yhdistelmävähennykseen oikeutetun perheen pienempituloisen puoliso voi tehdä vielä lisävähennyksen omassa verotuksessaan (International Bureau of Fiscal Documentation 2007.)

Belgia

Belgiassa on voimassa puolisoiden erillisverotus ansiotuloissa. Jos kuitenkin toinen puolisoista on täysin tuloton tai hyvin pienituloisen verrattuna toiseen puolisoon, osa (30 prosenttia ja enintään 8720 euroa) työssäkäyvän puolison tuloista voidaan laskea tulottoman tai pienituloisen puolison tuloiksi. Erillisverotus toteutuukin käytännössä vain kahden tulonsaajan perheissä.

Avoliitossa elävän suurempituloisen palkansaajan perusvähennyksen määrään vaikuttaa huollettavien perheenjäsenten määrä. Perusvähennys nousee lasten lukumäärän mukana. Lapsikohtaista vähennystä korotetaan 480 eurolla jokaista alle 3-vuotiasta lasta kohti, jos perheellä ei ole vähennyskelpoisia lastenhoitokuluja. Alle 3-vuotiaiden lasten hoitokustannuksista voi 80 prosenttia vähentää verotuksessa. (International Bureau of Fiscal Documentation 2007.)

Espanja

Avoliitossa elävät pariskunnat saavat Espanjassa päättää, käsitelläänkö heitä ja heidän mahdollisia lapsiaan yhtenä kotitaloutena vai erillisinä veronmaksajina verojärjestelmässä. Jos puoliso haluaa tulla käsitellyksi yksikkönä, he eivät voi jakaa keskenään toisen puolison ansaitsemia tuloja, mutta heidän veronalaisista tuloistaan tehtävä henkilökohtainen vähennys nousee.

Henkilökohtaisen vähennyksen lisäksi perhe voi vähentää tuloistaan ns. perhevähennyksen, jonka suuruuteen vaikuttaa lasten määrä ja ikä. Vähennys ensimmäisestä lapsesta on 1800 euroa. Vähennystä korotetaan vielä 2200 eurolla, jos lapsi on alle 3-vuotias. Työssäkäyvät alle 3-vuotiaiden lasten äidit saavat vielä ylimääräisen 1200 euron vähennyksen suoraan veroistaan. (International Bureau of Fiscal Documentation 2007.)

Iso-Britannia

Puolisoita verotetaan Iso-Britanniassa erikseen omista tuloistaan. Pieni- ja keskituloisia lapsiperheitä tuetaan erillisellä lapsivähennyksellä, child tax credit, jonka saa alle 16-vuotiaasta lapsesta. Lapsivähennys on tulosidonnainen pienentyen perheen tulojen kasvaessa. Käytännössä lapsivähennys on tulonsiirron kaltainen, joten sitä käsitellään tässä tutkimuksessa lapsilisien yhteydessä.¹⁶ Verojärjestelmän sisällä lasketaan myös tulosidonnainen tuki lastenhoitokustannuksille, kun lastenhoito tapahtuu virallisessa ja rekisteröidyssä hoitopaikassa. (Inland Revenue 2007, International Bureau of Fiscal Documentation 2007.)

Itävalta

Itävallassa aviopareilla ei ole yhteisverotusta, vaan heitä verotetaan erikseen omista tuloistaan. Jos kuitenkin palkansaaja on perheen ainoa tulonsaaja tai jos toinen puoliso on lähes tuloton, työssäkäyvän puolison (tai yksinhuoltajan) verotusta kevennetään erityisellä vähennyksellä. Vähennykseen oikeuttava tuloaraja kolminkertaistuu, jos perheessä on lapsia. Vähennys nousee lapsiluvun myötä.

Lapsilisien yhteydessä maksetaan erityistä lapsikohtaista verovähennystä, joka on 610,8 euroa vuodessa jokaisesta lapsesta. Tämä lapsivähennys on luonteeltaan tulonsiirron kaltainen eikä se vaikuta esimerkiksi työnantajan pidättämiin tuloveron määriin. Siksi lapsikohtaista vähennystä tarkastellaan tässä tutkimuksessa lapsilisien kaltaisena tulonsiirtona. Näin on tehty myös OECD:n palkkaverotustutkimuksessa (OECD 2007a) sekä MISSOC-tietokannassa. (International Bureau of Fiscal Documentation 2007.)

Norja

Norjassa puolisoiden erillisverotus toteutuu, jos molemmat puoliset ansaitsevat omia palkkatuloja ja he haluavat, että heitä verotetaan erikseen. Muuten toteutuu puolisoiden yhteisverotus. Yleensä työssäkäyviä puolisoita verotetaan Norjassa erikseen. Käytännössä yhteisverotus näkyy kunnallisverotuksessa kaksinkertaisena tuloista tehtävänä vähennyksenä verrattuna perheetömiin palkansaajiin. Alle 12-vuotiaiden lasten hoitokustannuksia voidaan vähentää tuloista ennen verojen määräytymistä. Yhdestä lapsesta enimmäisvähennys perheen suurempituloiselle puolisolle on 25 000 NOK ja sitä nostetaan 5000 kruunulla seuraavista lapsista. (International Bureau of Fiscal Documentation 2007.)

¹⁶ Lapsivähennyksen määrittelyminen tulonsiirroksi noudattaa MISSOC-tietokannan määrittelyä. OECD 2007a on sisällyttänyt lapsivähennyksen veroprosenttiin.

Ranska

Ranskassa on voimassa perheverotus, jonka piirissä on perheen kaikki alaikäiset lapset sekä kumpikin puoliso. Perhettä siis verotetaan yhtenä yksikkönä eikä kutakin tulonsaajaa erikseen. Ranskan tuloverotuksessa on käytössä tulojen kerroinjärjestelmä, joka on sidoksissa perhekokoon. Perheen yhteiset tulot jaetaan perhekertoimen perusteella ja näin saadusta tulosta lasketaan vastaava vero. Tulokseksi saatu vero kerrotaan edelleen perhekertoimella. Kerroinjärjestelmällä rajoitetaan tuloverotuksen progressiota, jolloin yhtä paljon ansaitseva perheellinen palkansaaja maksaa selvästi vähemmän veroja kuin perheetön.

Perhe voi vähentää veroistaan lasten koulutuskustannuksia koulutuksen tason mukaan. Puolet, mutta enintään 2300 euroa kunkin alle 7-vuotiaan lapsen päivähoitokustannuksista on vähennyskelpoisia suoraan veroista. Myös kotiin palkattavan apulaisen palkkakustannuksista voi vähentää 50 prosenttia ja enintään 6000 euroa suoraan veroista. (International Bureau of Fiscal Documentation 2007.)

Saksa

Saksassa aviopareja verotetaan yhteisistä tuloista, mutta verotuksen piirissä ei ole perheen ala-ikäisiä lapsia kuten Ranskassa. Yhteisistä veronalaisista tuloista vähennetään noin kaksinkertainen perusvähennys verrattuna yksinasuvan palkansaajan vähennykseen. Yhteisten tulojen verottaminen leikkaa veroprogessiota varsinkin silloin, jos toisen puolison tulot ovat selvästi suuremmat kuin toisen. Jos perheen kumpikin vanhempi työskentelee, kaksi kolmasosaa lastenhoitokustannuksista voidaan vähentää verotettavista tuloista, kuitenkin enintään 4000 euroa. Perheen saamat verottomat ja tuloista riippumattomat lapsilisät maksetaan verojärjestelmän sisällä. OECD (2007a) tarkastelee lapsilisistä veroista tehtävinä vähennyksinä, mutta samoin kuin MISSOC-tietokannassa myös tässä tutkimuksessa Saksan lapsilisät määritellään tulonsiirroiksi. (International Bureau of Fiscal Documentation 2007.)

Suomi ja Ruotsi

Suomessa ja Ruotsissa erillisverotuksen periaate toteutuu puhtaimmillaan, joten yksinäisten, lapsiperheiden ja lapsettomien pariskuntien verotus on täysin yhtenäistä tulotasoittain. Näissä maissa ei ole käytössä lapsista tehtäviä verovähennyksiä eikä esimerkiksi päivähoitokustannuksia voi vähentää verotuksessa.

Tanska

Tanskassa ei voi tehdä erillisiä verovähennyksiä huollettavista lapsista. Jos toinen puoliso ei kuitenkaan voi käyttää täysin hyväkseen henkilökohtaista verovähennystä, sen voi käyttämättömältä osaltaan siirtää puolison hyväksi. Jos toisen puolison tulot eivät ylitä valtion tuloveroasteikon 6 prosentin portaan tulo rajaa (272 600 DKK), työssäkäyvän puolison tulo rajaa nostetaan vastaavasti. Näin ollen pariskunta, jossa toinen on tuloton tai hyvin pienituloinen ja toinen saa palkkatuloa, maksaa vähemmän veroa kuin yksinäinen, mutta samapalkkainen työntekijä. (International Bureau of Fiscal Documentation 2007.)

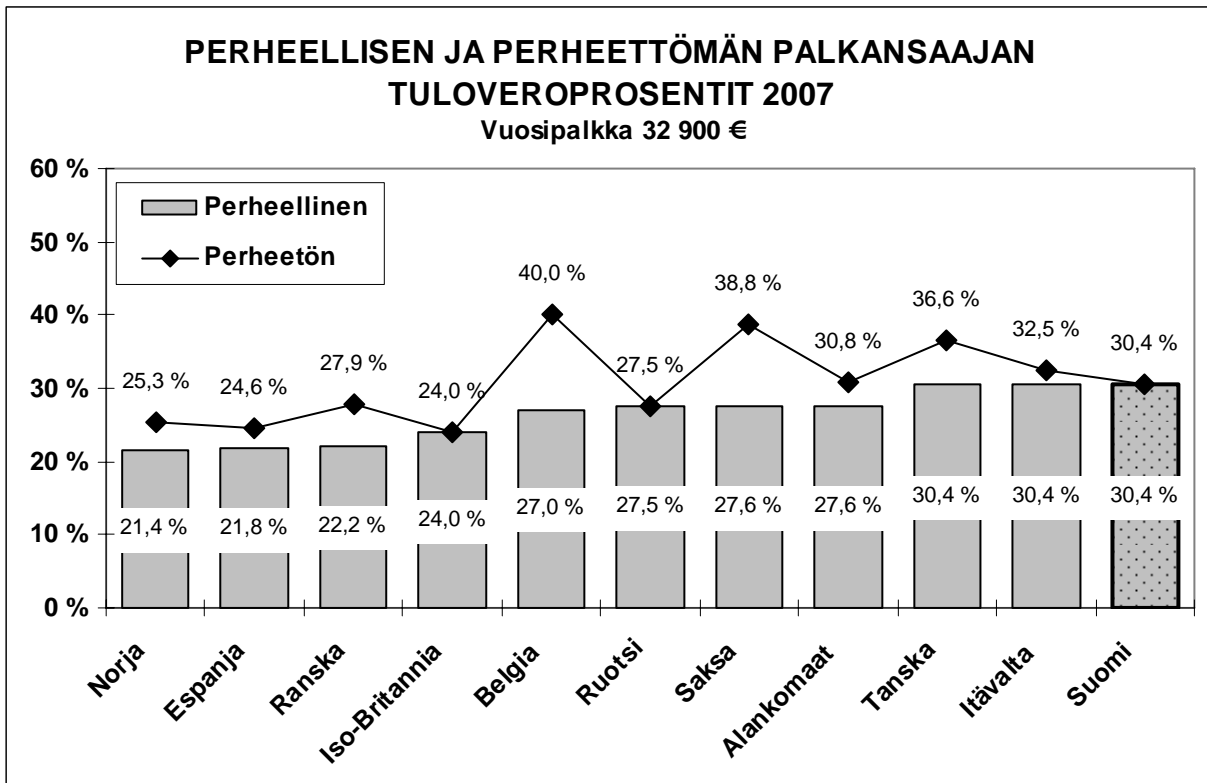
4.2 Lapsiperheiden tuloverotuksen taso 2007

Seuraavaksi kuvataan tuloverotuksen tasoa vertailun maissa lapsiperheillä ja lapsettomilla palkansaajilla. Kaikissa muissa tutkimuksen maissa paitsi Itävallassa verotuksesta tehtävien vähennysten ja tulonsiirtojen välinen jaottelu on tehty MISSOC-tietokannan järjestelmäkuvausten mukaisesti.

Itävallassa maksetaan lapsilisien yhteydessä erityistä lapsikohtaista verovähennystä, joka on tulonsiirron kaltainen, ei vaikuta työnantajien ennakonpidätykseen, ei ole tulosidonnainen ja jota maksetaan tulonsiirron tapaan siinäkin tapauksessa, että perheen verot jäävät vähennystä pienemmiksi. Tästä johtuen vähennys tulkitaan tutkimuksessa lapsiliseksi samoin kuin OECD:n (2007a) palkkaverovertailussa.

Saksassa lapsilisiä maksetaan verojärjestelmän kautta, mutta ne ovat verottomia ja ei tulosidonnaisia tulonsiirtoja, joihin on oikeutettuja lapsensa kanssa yhdessä asuvat verovelvolliset. OECD:n (2007a) tutkimuksessa Saksan lapsilisät tulkitaan verovähennyksiksi, mutta tässä tutkimuksessa noudatetaan MISSOC-tietokannan sekä Saksan valtiovarainministeriön tulkintaa, eli lapsilisiä tarkastellaan tulonsiirtoina.

Iso-Britannian kohdalla lapsivähennys, child tax credit, tulkitaan MISSOC-tietokannan mukaisesti tulonsiirroksi ja esitetään lapsilisien yhteydessä. Tulkinta poikkeaa OECD:n (2007a) tulkinnasta. Itävallan, Saksan ja Iso-Britannian lapsilisä- ja verojärjestelmäjaottelulla ei ole merkitystä rahallisten perhetukien kokonaismäärään ja perheiden nettotuloihin, vaan ainoastaan siihen, miten perhetukien sisäinen järjestelmäjaottelu tehdään.

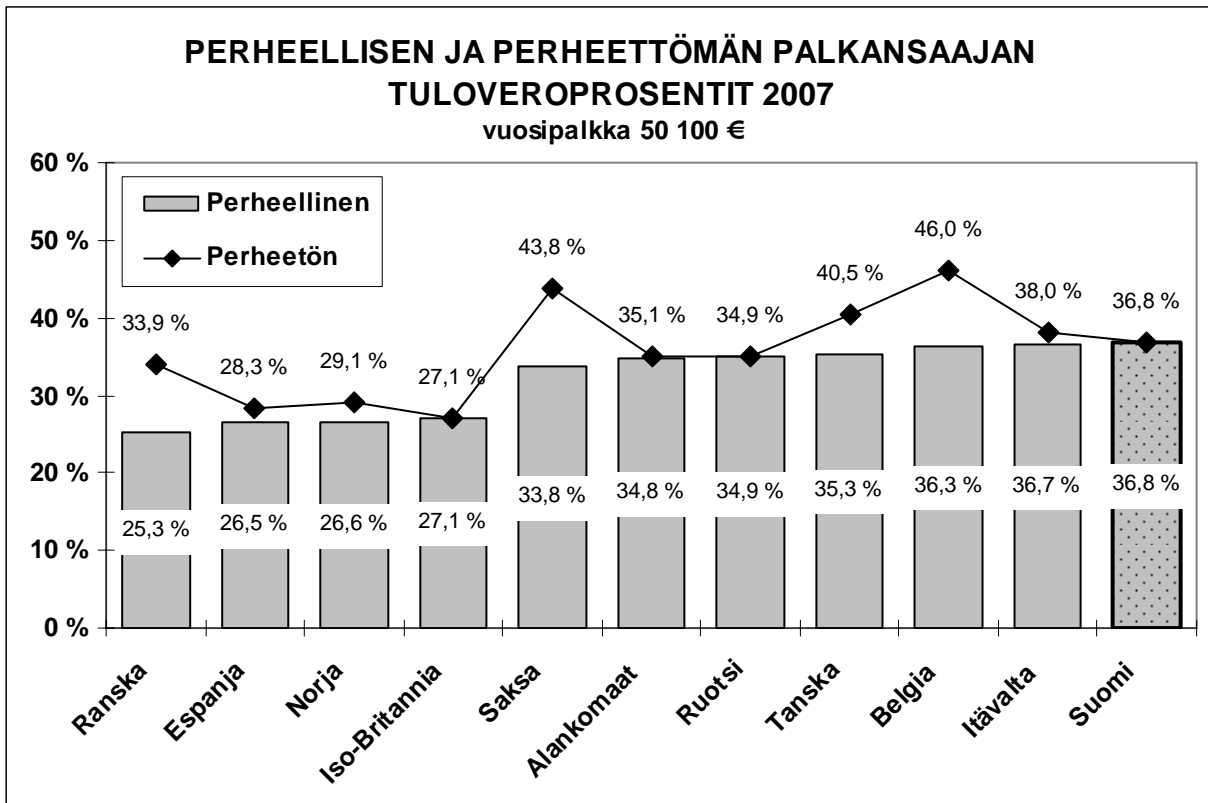

Kuva 4.1 Kaksilapsisen kahden huoltajan, mutta yhden palkansaajan perheen tuloveroprosentit verrattuina yksinäisen palkansaajan prosentteihin 2007, vuosipalkka 32 900 euroa.

Kuvissa 4.1 ja 4.2 verrataan kahden huoltajan kaksilapsista perhettä, jossa toinen huoltajista on tuloton, samapalkkaiseen lapsettomaan palkansaajaan kahdella eri palkkatasolla. Liitteessä 3.1 esitetään perheellisten ja perheettömien palkansaajien tuloveroprosentit kaikilla kolmella tarkasteltavalla tulotasolla. Kuvista 4.1 ja 4.2 on helppo huomata, että yksinäisiä palkansaajia kireimmin verottavat maat – Tanska, Belgia ja Saksa – verottavat yhden tulonsaajan lapsiperheitä huomattavasti keveämmin kuin yksinäisiä.

Suurimmassa osassa vertailun maista – Suomea, Ruotsia ja Iso-Britanniaa¹⁷ lukuun ottamatta – yhden tulonsaajan ja tulottoman puolison perheet ovat joko yhteisverotuksen piirissä tai perheet saavat ylimääräisen tai korotetun vähennyksen verotuksessaan. Verotuskohtelun vaikutus perheellisen ja yksinäisen palkansaajan tuloveroprosentteihin näkyikin erityisen selvästi yhden tulonsaajan perheissä. Verotuskohtelu joissakin maissa kuitenkin muuttuu, jos perheessä molemmat puoliset saavat riittävän suuria palkkatuloja.

¹⁷ Child tax credit on tulkittu tulonsiirroksi, ei verovähennykseksi.

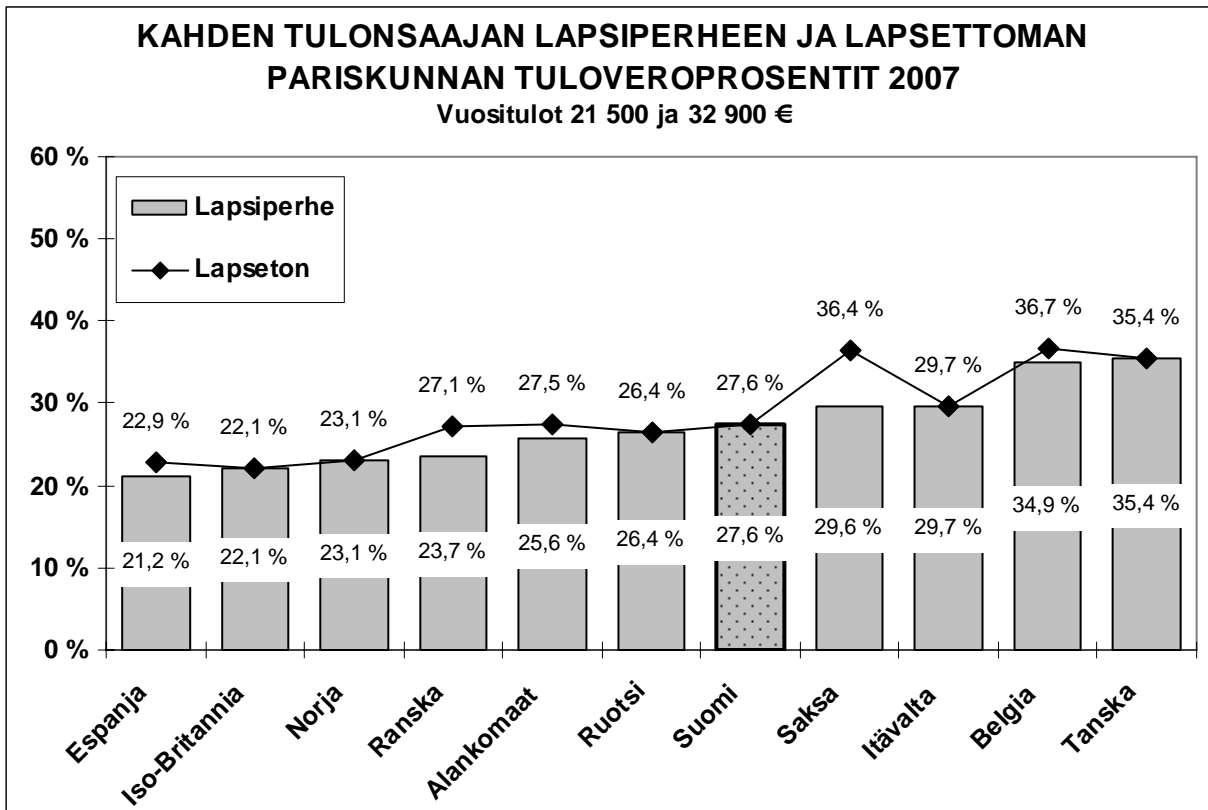

Kuva 3.2 Kaksilapsisen kahden huoltajan, mutta yhden palkansaajan perheen tuloveroprosentit verrattuina yksinäisen palkansaajan prosentteihin 2007, vuosipalkka 50 100 euroa.

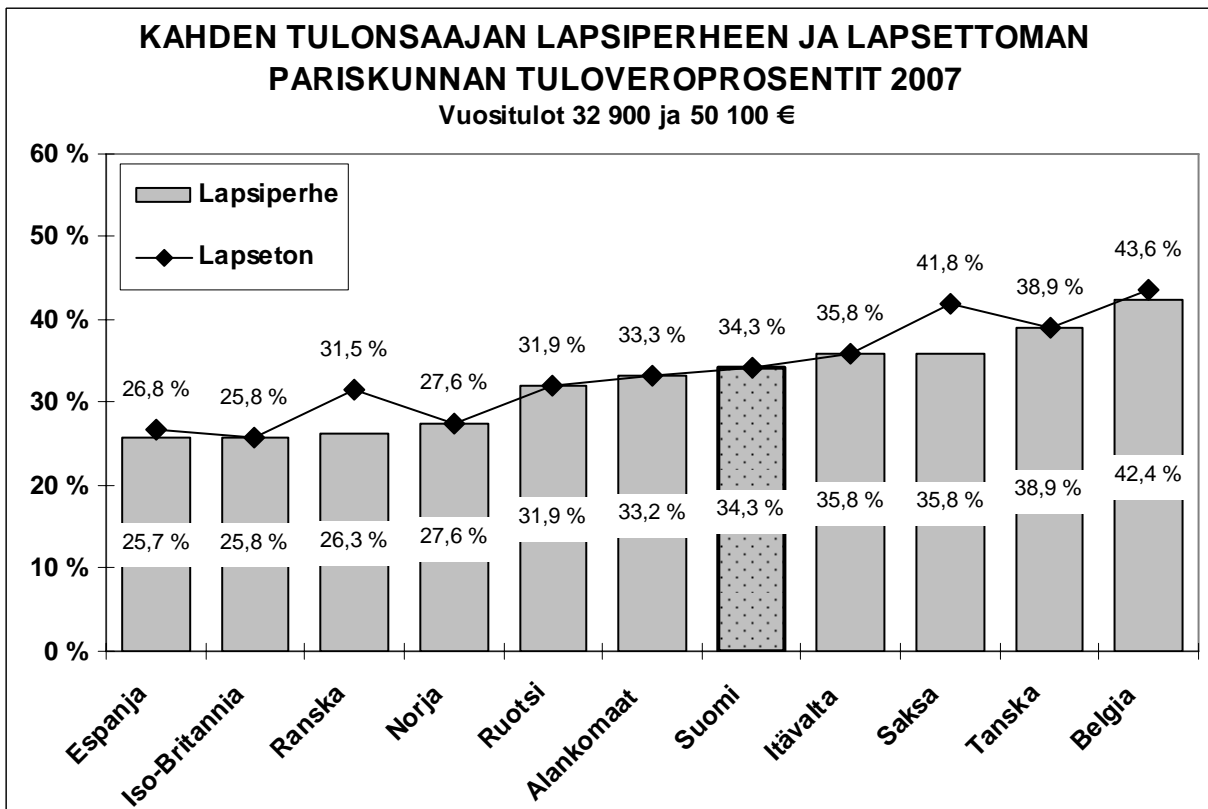
Kuvissa 4.3, 4.4 ja 2.5 tarkastellaan kahden työssäkäyvän puolison lapsiperhettä ja työssäkäyvää lapsetonta pariskuntaa, jota ei verojärjestelmässä käsitellä virallisena tai rekisteröitynä parisuhteena¹⁸. Kuvista on helppo nähdä, että monissa maissa prosenttiyksiköissä mitattaessa ja lapsettomaan parisuhteeseen verrattaessa verojärjestelmän kautta annettava lapsiperheiden tuki on suurempaa yhden tulonsaajan, mutta kahden huoltajan perheissä kuin kahden tulonsaajan perheissä. Monissa maissa siis tuetaan verojärjestelmän kautta työmarkkinoiden ulkopuolella olevaa puolisoa.

Kahden työssäkäyvän puolison lapsiperheitä verotetaan Ranskassa ja Saksassa kevyemmin kuin perheverotuksen piiriin kuulumattomia pariskuntia. Ero ei kuitenkaan ole yhtä suuri kuin perheillä, joissa vain toinen puoliso saa palkkatulua. Tämä johtuu siitä, että näissä maissa perheverotusjärjestelmä ei tasaa veroprogressiota yhtä tehokkaasti kahden työssäkäyvän tulonsaajan perheillä kuin yhden palkansaajan perheillä. Espanjassa, Alankomaissa ja Belgiassa on lapsikohtaisia vähennyksiä, joiden suhteellinen merkitys perheen verotuksessa on sitä pienempi, mitä suuremmat perheen tulot ovat.

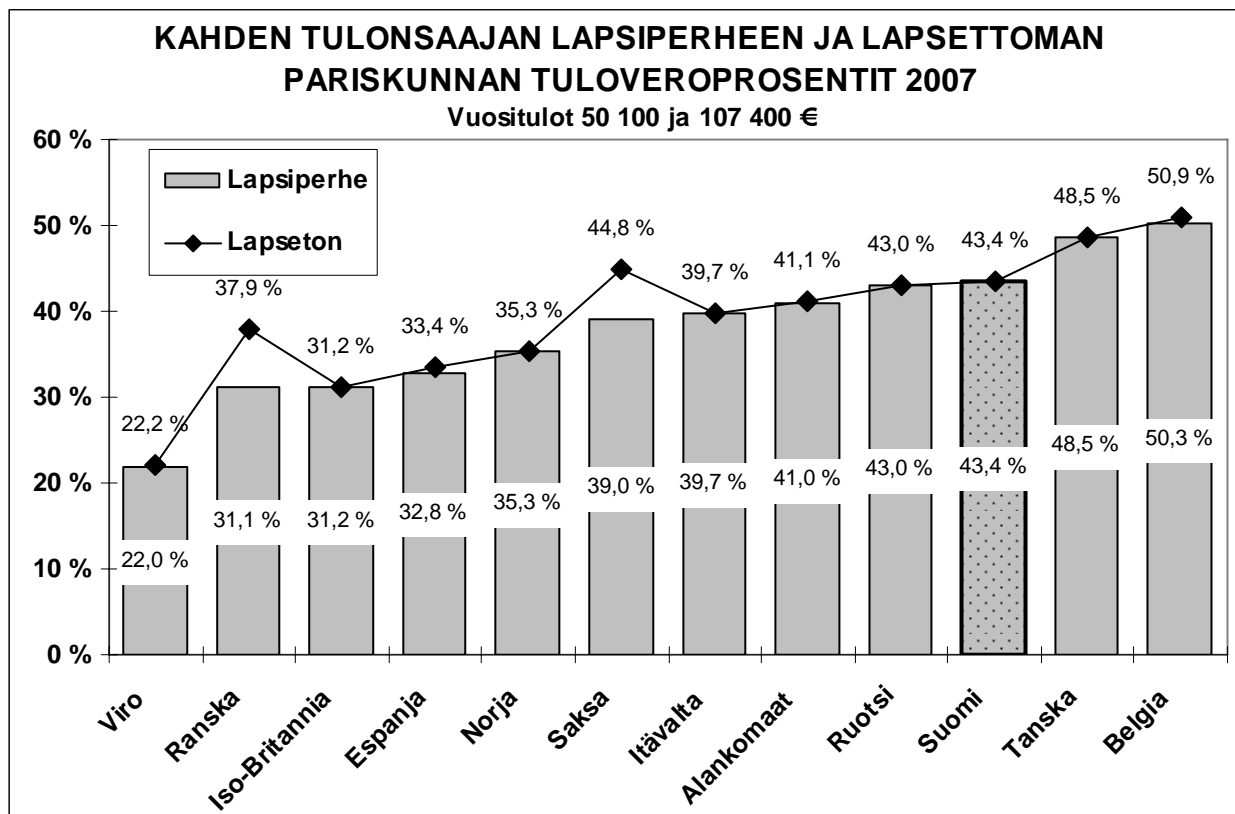
¹⁸ Pariskunta ei siis ole oikeutettu puolisoikohtaisiin verovähennyksiin tai puolisoitten yhteisverotukseen niissä maissa, joissa em. järjestelyt ovat verojärjestelmässä voimassa.

Kuva 4.3 Kahden tulonsaajan kaksilapsisen perheen ja lapsettoman pariskunnan tuloveroprosentit 2007, vuosipalkka 21 500 ja 32 900 euroa.

Kuva 4.4 Kahden tulonsaajan kaksilapsisen perheen ja lapsettoman pariskunnan tuloveroprosentit 2007, vuosipalkka 32 900 ja 50 100 euroa.

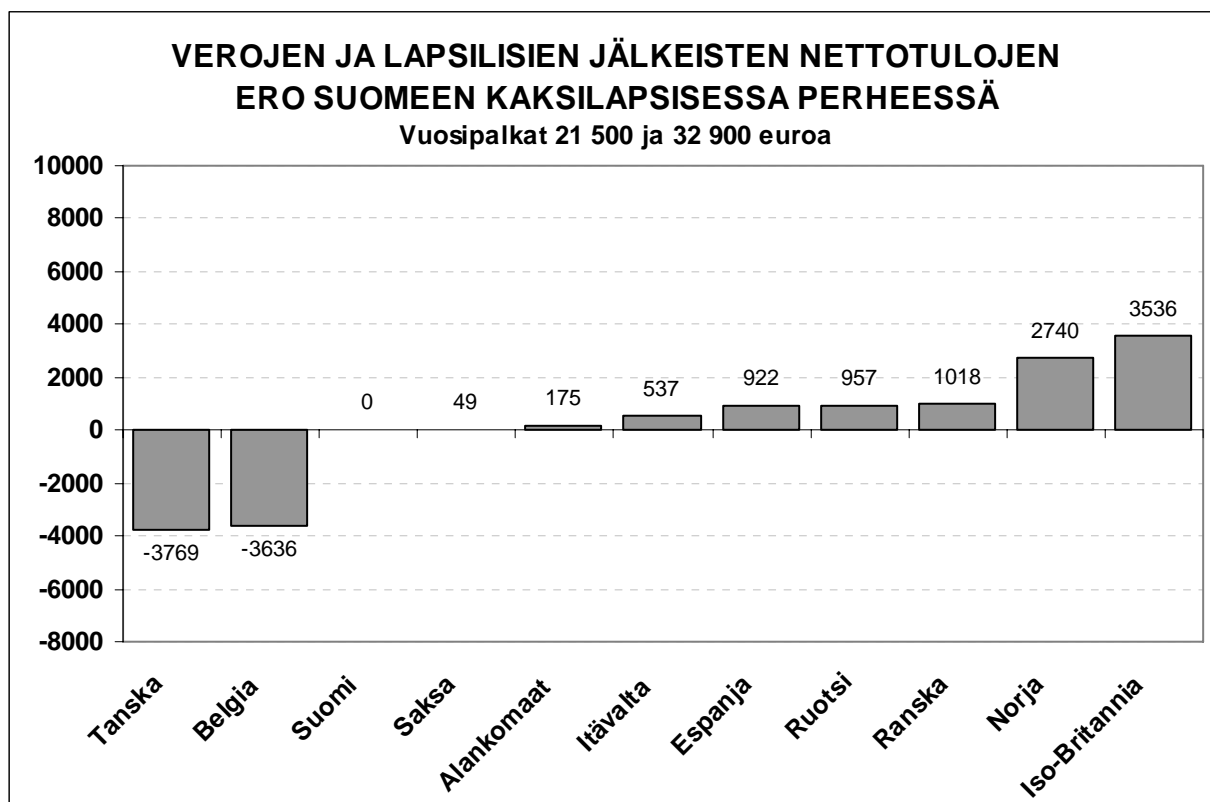

Kuva 4.5 Kahden tulonsaajan kaksilapsisen perheen ja lapsettoman pariskunnan tuloveroprosentit 2007, vuosipalkka 50 100 ja 107 400 euroa.

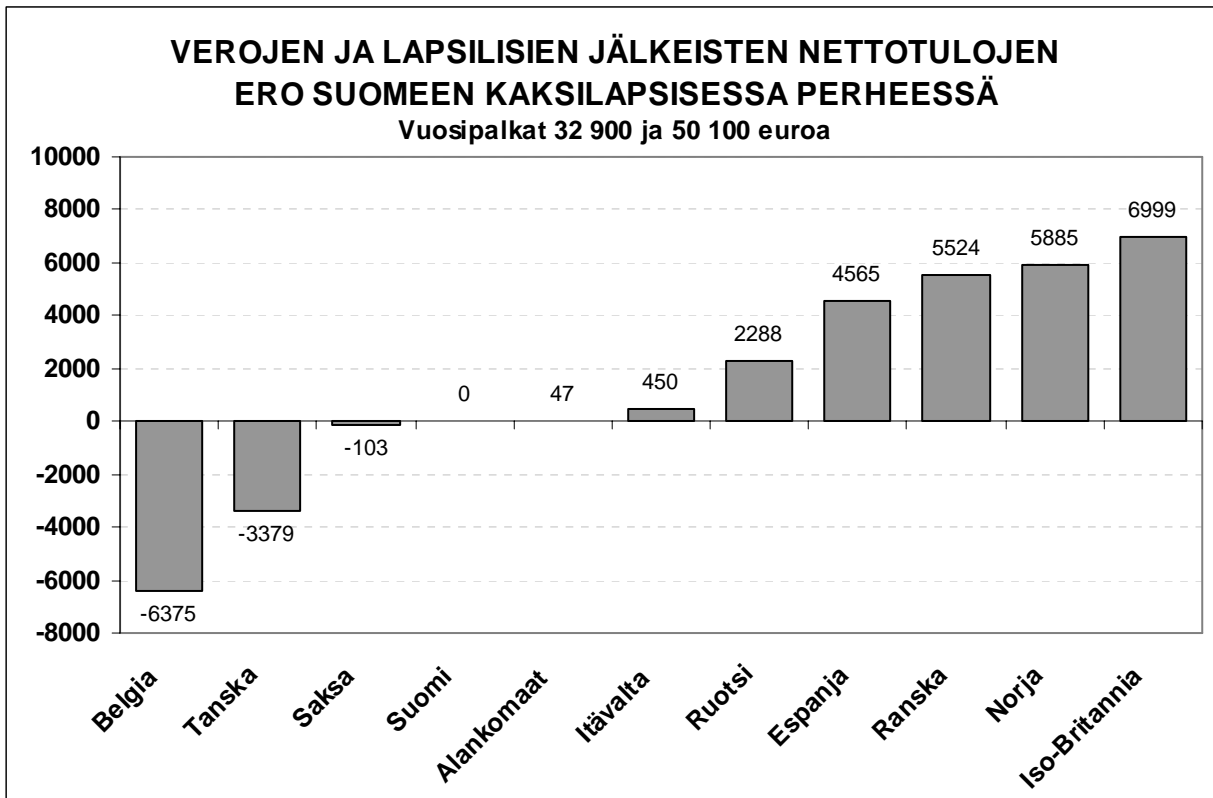
5 PERHEIDEN NETTOTULOJEN ERO SUOMEEN 2007 TULOVEROTUKSEN JA LAPSILISIEN JÄLKEEN

Kahden tulonsaajan lapsiperheet ovat yleisiä Suomessa ja muualla Euroopassa. Koska Norjassa ja Tanskassa perheverotuksen piirteet tuloverotuksessa liittyvät yhden tulonsaajan, mutta kahden huoltajan perheisiin, rahallinen perhetuki kahden työssäkäyvän huoltajan perheille kanavoituukin Pohjoismaissa käytännössä lapsilisien kautta.

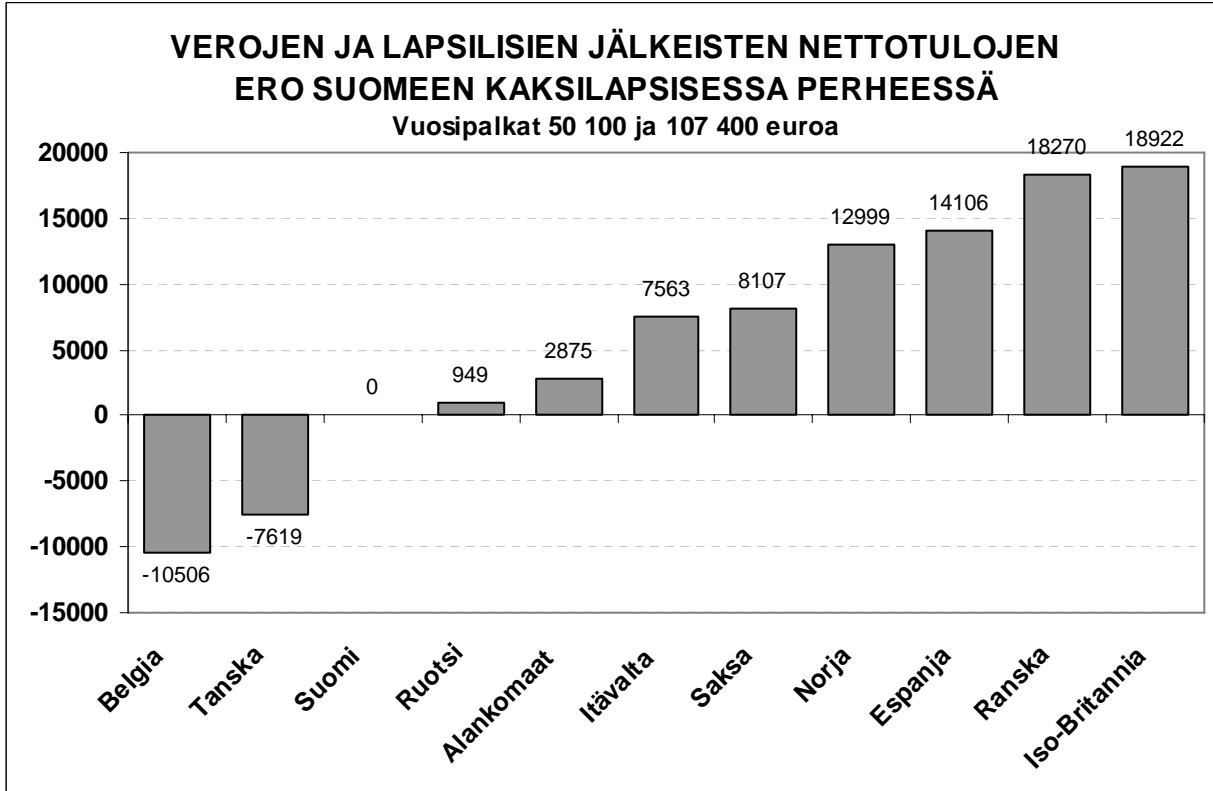
Perhe- tai yhteisverotuksen maissa, Saksassa ja Ranskassa, verotuksen kautta jaettava rahallinen perhetuki kasvaa, kun perheen tulot kasvavat. Erityisen selvää tuen kasvu on Ranskassa, jossa kerroinjärjestelmä leikkaa tehokkaasti perheen verotuksen kiristymistä. Saksassa tulojen jakaminen puolisoiden kesken lieventää myös perheiden veroprogressiota, mutta ei yhtä paljoa kuin Ranskan kerroinjärjestelmä.

Kuva 5.1 Kaksilapsisen kahden tulonsaajan lapsiperheen lapsilisien ja verojen jälkeisten nettotulojen ero Suomeen eri Euroopan maissa 2007, vuosipalkat 21 500 ja 32 900 euroa.

Kuva 5.2 Kaksilapsisen kahden tulonsaajan lapsiperheen lapsilisien ja verojen jälkeisten nettotulojen ero Suomeen eri Euroopan maissa 2007, vuosipalkat 32 900 ja 50 100 euroa.

Kuva 5.3 Kaksilapsisen kahden tulonsaajan lapsiperheen lapsilisien ja verojen jälkeisten nettotulojen ero Suomeen eri Euroopan maissa 2007, vuosipalkat 50 100 ja 107 400 euroa.

Kuvissa 5.1–5.3 kuvataan kahden tulonsaajan kaksilapsisten perheiden käytettävissä olevien tulojen eroja Suomeen, kun tarkastelussa on mukana lapsilisät ja verojen jälkeiset nettotulot. Suomea suuremmista lapsilisistä huolimatta Belgian ja Tanskan lapsiperheille jää selvästi vähemmän käytettävissä olevia tuloja kuin suomalaisille, koska tuloverotus on näissä maissa Suomea ankarampaa. Iso-Britannian ja Espanjan kevyempi tuloverotus mahdollistaa samapalkkaisille lapsiperheille Suomea suuremmat nettotulot. Lisäksi Iso-Britanniassa tulosidonnainen, verovähennyksen muodossa annettava tulonsiirto, child tax credit, nostaa pienehköillä tuloilla lapsilisät Suomea suuremmiksi. Norjassa kevyemmän tuloverotuksen ja runsaampien lapsilisien vuoksi sikäläisillä perheillä on suuremmat käteen jäävät nettotulot kuin suomalaisilla.

Kun kuvia 5.1–5.3 verrataan palkansaajaperheiden tuloverotusta selvittäneisiin kuviin 4.3–4.5, huomataan, että niissä maissa, joissa perheiden verotus on Suomea kevyempää, käteen jäävät tulot verotuksen ja lapsilisien jälkeen ovat yleensä Suomea suuremmat. Lapsilisien osuus palkansaajaperheiden käytettävissä olevista tuloista onkin varsin pieni ja palkkaverotuksen merkitys siten suuri. Tämän voi nähdä myös taulukosta 5.1, jossa esitetään lapsilisien osuus verojen jälkeisistä käytettävissä olevista tuloista kolmella kahden tulonsaajan lapsiperheellä. Maat on järjestetty verojen jälkeisten käytettävissä olevien tulojen suuruuden mukaiseen järjestykseen.

Lapsilisien osuus perheen verojen jälkeisistä käytettävissä olevista tuloista, %					
Vuositulot					
21 500 + 32 900 euroa		32 900 + 50 100 euroa		50 100 + 107 400 euroa	
Tanska	8 %	Belgia	6 %	Belgia	4 %
Belgia	8 %	Tanska	6 %	Tanska	4 %
Suomi	6 %	Saksa	6 %	Suomi	3 %
Saksa	9 %	Suomi	4 %	Ruotsi	3 %
Alankomaat	4 %	Alankomaat	3 %	Alankomaat	2 %
Itävalta	10 %	Itävalta	7 %	Itävalta	4 %
Espanja	0 %	Ruotsi	5 %	Saksa	4 %
Ruotsi	7 %	Espanja	0 %	Norja	3 %
Ranska	3 %	Ranska	2 %	Espanja	0 %
Norja	6 %	Norja	5 %	Ranska	1 %
Iso-Britannia	7 %	Iso-Britannia	4 %	Iso-Britannia	2 %

Taulukko 5.1 Lapsilisien osuus perheen tuloverojen jälkeisistä käytettävissä olevista tuloista. Perheen molemmat huoltajat palkansaajia, lapset 5- ja 7-vuotiaita.

Palkansaajaperheiden käytettävissä olevien tulojen kannalta työn verotuksen taso on olennainen tekijä, ei niinkään lapsilisät. Työn verotuksen tason lisäksi olennaisia ovat päivähoitokustannukset. Taulukossa 3.8 esitettiin päivähoitokustannuksia kahdesta lapsesta keskituloisen perheen nettotuloihin verrattuna. Esimerkiksi Iso-Britanniassa päivähoitokustannukset kahdesta lapsesta olivat 28 prosenttia keskituloisen perheen nettokustannuksista, kun ne Suomessa olivat kahdeksan prosenttia. Näinkin suuri ero kustannuksissa vaikuttaa merkittävästi pienten lasten perheiden käytettävissä oleviin tuloihin päivähoitopalvelujen jälkeen.

Esimerkiksi Norjassa samasta tulosta jää palkansaajaperheelle verotuksen jälkeen enemmän tuloja käteen kuin Suomessa. Kun päivähoitokustannukset kahdesta lapsesta perheen nettotuloihin verrattuna ovat hieman Suomea pienemmät, päivähoitopalvelujen jälkeen palkansaajaperheelle jää Norjassa enemmän käytettävissä olevia tuloja kuin Suomessa. Tanskassa päivähoitokustannukset kahden tulonsaajan palkansaajaperheen nettotuloihin verrattuna ovat Suomen tasoa OECD:n (2007b) tarkastelemilla palkoilla, mutta Suomea ankarampi palkkaverotus pienentää käytettävissä olevia tuloja Suomeen verrattuna.

Suomen päivähoitokustannukset ovat kansainvälisesti tarkasteltuna varsin kohtuullisia (OECD 2007b). Monissa Euroopan maissa lapset kuitenkin siirtyvät ilmaisen tai voimakkaasti tuetun esiopetuksen piiriin 4-5-vuotiaana, kun Suomessa lapset ovat oikeutettuja ilmaiseen esiopetukseen vasta 6-vuotiaana. Vähintään 4-vuotiaiden lasten kodin ulkopuolisen varhaiskasvatuksen kustannukset ovatkin moniin muihin maihin vertailtaessa Suomessa korkeammat kuin alle 4-vuotiailla lapsilla.

6 LOPUKSI

Palkansaajaperheiden käytettävissä oleviin tuloihin vaikuttaa ennen kaikkea tuloverotuksen kireys, ei niinkään lapsilisien runsaus. Vaikka Tanskassa ja Belgiassa lapsiperheiden saamat lapsilisät ovat selvästi Suomea anteliaammat, tuloverotuksen ankara yleinen taso leikkaa kahden työssä käyvän vanhemman käytettävissä olevien tulojen määrää enemmän kuin Suomessa. Jos tuloverotus on Suomea keveämpää, samapalkkaisten kahden työssä käyvän vanhemman lapsiperheiden käytettävissä olevat tulot ovat yleensä Suomea suuremmat lapsilisistä riippumatta.

Palkansaajaperheiden ostovoiman kannalta olennaista on työn verotuksen yleinen taso. Lapsilisien osuus perheiden käytettävissä olevista tuloista vaihtelee tulojen mukana, mutta on suhteellisen pientä kaikissa vertailumaissa. Tutkimuksen pienituloisimmassa kahden palkansaajan esimerkkiperheessä kahdesta lapsesta maksettavien lapsilisien osuus käytettävissä olevista tuloista vaihtelee Itävallan kymmenestä prosentista Espanjan nolnaan prosenttiin. Suomessa osuus on kuusi prosenttia. Suurituloisimmassa perheessä lapsilisien osuudet käytettävissä olevista tuloista vaihtelevat nolhasta neljään prosenttiin. Suomessa osuus on kolme prosenttia.

Suomessa ja muissa Pohjoismaissa on hyvin toimiva päivähoitojärjestelmä, jossa päivähoitopaikkojen tarjonta lähestulkoon vastaa niiden kysyntää. Päivähoitojärjestelmämme ei kuitenkaan ole mitenkään ainutlaatuinen. Alle kouluikäisten lasten osallistuminen suomalaiseen päivähoitojärjestelmään on selvästi pienempää kuin muissa Pohjoismaissa. Nelivuotiaiden lasten osallistuminen viralliseen varhaiskasvatusjärjestelmään on Suomessa pienintä tämän tutkimuksen maista.

Useissa vertailun maissa alle kouluikäisten lasten pääasiallinen hoitomuoto on kokopäivähoito. Varsinkin Alankomaissa, Saksassa, Iso-Britanniassa ja Espanjassa kokopäivähoidon kysyntä on suurempaa kuin tarjonta, mutta tarjontaa kasvaa koko ajan. Alankomaissa, Saksassa ja Iso-Britanniassa on myös asetettu selkeitä tavoitteita päivähoitopalvelujen saatavuudelle ja määrän kasvulle.

Päivähoitojärjestelmä on työn verotuksen ohella merkittävä perheen ostovoimaan vaikuttava tekijä samalla, kun se mahdollistaa perheen vanhempien työssä käynnin. Päivähoitomaksuilla tai ilmaisella esiopetuksella onkin vaikutusta pienten lasten perheiden ostovoimaan. Suomalaisen palkansaajaperheen käytettävissä olevat tulot ovat eurooppalaisittain vertaillen pienehköt samapalkkaisilla perheillä, mutta päivähoitokustannusten jälkeen tilanne tasoittuu joihinkin kevyemmän verotuksen maihin nähden. Tilanne tosin vaikeutuu suomalaisen perheen kannalta viimeistään silloin, kun lapsi täyttää neljä vuotta, sillä useissa Euroopan maissa tuon ikäiset lapset saavat ilmaista esiopetusta.

Äitiys-, isyys- ja vanhempainlomat ovat nykyään yleiseurooppalaisia järjestelmiä, joissa loman aikana maksetaan päivärahaa ja työpaikan säilyminen taa-taan. Vanhempainloman jälkeinen kotihoitoa tukeva järjestelmä ei sekään ole vain suomalainen keksintö. Ranskassa ja Norjassa maksetaan pienten lasten kotihoidosta erillistä verotonta tukea, ja Tanskassa monet kunnat ovat ottaneet käyttöön kotihoitoa tukevan järjestelmän, jossa alle 6-vuotiaan lapsen kotihoi-toa tuetaan korkeintaan vuoden ajan. Myös Saksassa osavaltiot voivat tukea lasten kotihoitoa.

Eurooppalaisten lapsiperheiden usein Suomea keveämmän palkkaverotuksen vastineena ovat monesti Suomea runsaammat lapsilisät ja kattava ja ilmainen esiopetusjärjestelmä. Toisaalta suomalaisella palkansaajaperheellä on käytös-sään kansainvälisesti vertaillen edullinen päivähoitojärjestelmä. Kun lapset pääsevät ilmaisen esiopetuksen ja kouluopetuksen pariin, suomalaisen per-heen käytettävissä olevia tuloja heikentää kansainvälisesti tarkastellen kireä työn verotus.

LÄHTEET

ARAJÄRVI PENTTI (1998): Toimeentuloturvaa koskevan lainsäädännön selkeyttäminen. Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 1998:17.

EUROPEAN COMMISSION (2008): MISSOC-tietokanta.
http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/missoc_en.htm

EUROPEAN COMMISSION, EUROSTAT, EURYDICE (2005): Key Data on Education in Europe 2005. Education and Culture.

EUROSTAT (2005): Gender gaps in the reconciliation between work and family life. Statistics in focus, Population and Social Conditions, 4/2005.

EUROSTAT (2006): The family in the EU25 seen through figures. News release, 59/2006.

EUROSTAT (2007): Women outside the labour force in 2006. News release, 169/2007.

GAUTHIER ANNE H. (2000): Public policies affecting fertility and families in Europe: A survey of the 15 member states. Seminar paper at the seminar Low fertility, families and public policies. European Observatory on Family Matters in Sevilla, September 15-16 2000.

HALLITUKSEN ESITYS 163/47.

INLAND REVENUE (2007): Child Tax Credit and Working Tax Credit - A Guide. WTC2.

INTERNATIONAL BUREAU OF FISCAL DOCUMENTATION (2007): European Tax Handbook 2007. Global Tax Series. Amsterdam, IBFD.

KURJENOJA JAANA (2001a): Kuka menetti eniten? Suomalainen perhetuki 1991-2001. Verotietoa 27, Veronmaksajain Keskusliitto.

KURJENOJA JAANA (2001b): Perhetuen kansainvälinen vertailu. Verotietoa 28, Veronmaksajien keskusliitto.

KURJENOJA JAANA (2003): Lapsiperheiden verokurimus. Verotietoa 37, Veronmaksajain Keskusliitto.

KURJENOJA JAANA (2007): Suomi palkkaverottajana. Kansainvälinen palkkaverovertailu 2007. Verotietoa 51, Veronmaksajain Keskusliitto.

LAPSILISÄTYÖRYHMÄN MUISTIO (2001). Työryhmämuistioita 2000:26, Sosiaali- ja terveysministeriö.

OECD (2006): Starting Strong II: Early Childhood Education and Care. Paris, OECD.

OECD (2003): Taxing Wages 2001-2002. Paris, OECD.

OECD (2007a): Taxing Wages 2005-2006. Paris, OECD.

OECD (2007b): Benefits and Wages 2007, OECD Indicators. Paris, OECD.

PERHETUKITOIMIKUNNAN MIETINTÖ (1993). Monisteita 1993:11, Sosiaali- ja terveysministeriö.

SUOMEN PANKKI (2007): Exchange rates, quarterly average.

TILASTOKESKUS (2007): Ansiotaso- ja elinkustannusindeksit.

TILASTOKESKUS (2008): Maailma numeroina.

TOIMEENTULOTURVA 2007. Varma, Helsinki.

LAPSILISÄT SUOMESSA 1974-2008

	Euroa/kk/lapsi *				
	Lapsen järjestysluku perheessä				
	1.	2.	3.	4.	5.+
1974	5,9	6,9	7,9	10,1	10,1
1975	8,5	9,8	11,4	14,5	14,5
1976	9,3	10,8	12,4	16,0	16,0
1977	12,4	14,3	16,8	21,5	21,5
1978	13,0	15,0	17,5	22,4	22,4
1979	15,8	18,2	21,2	27,1	27,1
1980	18,2	21,1	24,6	31,3	31,3
1981	20,1	23,2	27,0	34,5	34,5
1982	22,9	26,5	30,8	39,3	39,3
1983	26,3	30,4	36,9	48,0	57,8
1984	27,9	32,3	39,1	50,8	61,3
1985	29,3	33,9	41,0	53,4	64,4
1986	30,4	35,3	42,7	55,5	66,9
1987	31,3	36,3	46,9	61,1	73,6
1988	36,7	42,5	54,9	71,4	86,1
1989	42,9	49,8	64,2	83,6	100,7
1990	49,3	57,2	73,8	96,2	129,3
1991	49,3	57,2	73,8	96,2	129,3
1992	61,6	69,5	86,1	108,5	141,6
1993	61,6	69,5	86,1	108,5	141,6
1994	95,9	121,1	153,1	173,2	205,2
1995	95,9	121,1	153,1	173,2	205,2
1996	90,0	110,5	131,0	151,5	172,1
1997	90,0	110,5	131,0	151,5	172,1
1998	90,0	110,5	131,0	151,5	172,1
1999	90,0	110,5	131,0	151,5	172,1
2000	90,0	110,5	131,0	151,5	172,1
2001	90,0	110,5	131,0	151,5	172,1
2002	90	110,5	131	151,5	172
2003	90	110,5	131	151,5	172
2004	100	110,5	131	151,5	172
2005	100	110,5	131	151,5	172
2006	100	110,5	131	151,5	172
2007	100	110,5	131	151,5	172
2008	100	110,5	131	151,5	172

* Lapsilisät ovat kunkin vuoden euroissa. Jos lapsilisiä on muutettu kesken vuotta, lapsilisen määräksi sille vuodelle on tulkittu se euromäärä, joka on ollut voimassa suurimman osan vuotta. Esimerkiksi 1.10.1991 lapsilisiä korotettiin, mutta korotus näkyy tässä julkaisussa vasta vuoden 1992 tiedoissa. (Vuosien 1974-2001 markkamääräiset lapsilisät on muunnettu euroiksi kertoimella 5,94573.)

TULOVEROASTEET 2007
YHDEN PALKANSAAJAN KOTITALOUDET

Yksinäinen tulonsaaja

Maa	Palkkatulo vuodessa euroina			
	21500	32900	50100	107400
Alankomaat	22,6 %	30,8 %	35,1 %	43,9 %
Belgia	31,8 %	40,0 %	46,0 %	53,2 %
Espanja	20,3 %	24,6 %	28,3 %	35,8 %
Iso-Britannia	19,2 %	24,0 %	27,1 %	33,1 %
Itävalta	25,6 %	32,5 %	38,0 %	40,4 %
Norja	19,8 %	25,3 %	29,1 %	38,3 %
Ranska	25,9 %	27,9 %	33,9 %	39,8 %
Ruotsi	24,8 %	27,5 %	34,9 %	46,8 %
Saksa	32,6 %	38,8 %	43,8 %	45,3 %
Suomi	23,2 %	30,4 %	36,8 %	46,5 %
Tanska	33,4 %	36,6 %	40,5 %	52,3 %

Puolisot, kaksi lasta

Maa	Työssäkäyvän puolison palkkatulo euroina			
	21500	32900	50100	107400
Alankomaat	17,8 %	27,6 %	34,8 %	43,8 %
Belgia	17,2 %	27,0 %	36,3 %	48,7 %
Espanja	16,1 %	21,8 %	26,5 %	34,9 %
Iso-Britannia	19,2 %	24,0 %	27,1 %	33,1 %
Itävalta	22,4 %	30,4 %	36,7 %	39,8 %
Norja	13,9 %	21,4 %	26,6 %	37,1 %
Ranska	23,8 %	22,2 %	25,3 %	29,8 %
Ruotsi	24,8 %	27,5 %	34,9 %	46,8 %
Saksa	21,1 %	27,6 %	33,8 %	36,7 %
Suomi	23,2 %	30,4 %	36,8 %	46,5 %
Tanska	24,0 %	30,4 %	35,3 %	48,4 %

TULOVEROASTEET 2007
KAHDEN PALKANSAAJAN KOTITALOUDET

Kaksi aikuista, ei lapsia eikä verovähennyksiin oikeuttavaa liittoa

Palkkatulot vuodessa euroina			
1. puoliso	21 500	32 900	50 100
+ 2. puoliso	32 900	50 100	107 400
= yhteensä	54 400	83 000	157 500
Alankomaat	27,5%	33,3%	41,1%
Belgia	36,7%	43,6%	50,9%
Espanja	22,9%	26,8%	33,4%
Iso-Britannia	22,1%	25,8%	31,2%
Itävalta	29,7%	35,8%	39,7%
Norja	23,1%	27,6%	35,3%
Ranska	27,1%	31,5%	37,9%
Ruotsi	26,4%	31,9%	43,0%
Saksa	36,4%	41,8%	44,8%
Suomi	27,6%	34,3%	43,4%
Tanska	35,4%	38,9%	48,5%

Pariskunta, kaksi lasta

Palkkatulot vuodessa euroina			
1. puoliso	21 500	32 900	50 100
+ 2. puoliso	32 900	50 100	107 400
= yhteensä	54 400	83 000	157 500
Alankomaat	25,6%	33,2%	41,0%
Belgia	34,9%	42,4%	50,3%
Espanja	21,2%	25,7%	32,8%
Iso-Britannia	22,1%	25,8%	31,2%
Itävalta	29,7%	35,8%	39,7%
Norja	23,1%	27,6%	35,3%
Ranska	23,7%	26,3%	31,1%
Ruotsi	26,4%	31,9%	43,0%
Saksa	29,6%	35,8%	39,0%
Suomi	27,6%	34,3%	43,4%
Tanska	35,4%	38,9%	48,5%

* Tuloveroaste yhteensä = palkansaajien yhteenlaskettujen verojen osuus yhteenlasketuista tuloista.

Verotietoa sarjassa aikaisemmin ilmestynyt:

25. **Jaana Kurjenoja: Verokiila laihdutuskuurilla.** Verokiilan kehitys vuosina 1987-2002.
26. **Sirkka Autio, Jaana Kurjenoja: Kansainvälinen palkkaverotusvertailu 2001.**
27. **Jaana Kurjenoja: Kuka menetti eniten?** Suomalainen perhetuki 1991-2001. 2.10.2001
28. **Jaana Kurjenoja: Perhetuen kansainvälinen vertailu** 7.11.2001
29. **Jaana Kurjenoja: Työn verotuksen kehittämisen taloudellisia lähtökohtia** 5.4.2002
30. **Päivi Kaarlela: Eläketulojen verotus ja nettoeläkkeiden ostovoima vuosina 1991-2002** 24.4.2002
31. **Jaana Kurjenoja: Kansainvälinen palkkaverotusvertailu 2002** 16.5.2002
32. **Päivi Kaarelela: Kuntien verot Suomen maakunnissa 2002.**
Laskelmia kunnallisista veroista 19 kaupungissa ja maakunnassa vuonna 2002. 20.8.2002
33. **Jaana Kurjenoja: Tehoton verojärjestelmä?**
Analyysi Suomen ja 16 OECD-maan verotutuksista. 22.10.2002
34. **Jaana Kurjenoja: Ei halpaa huvia - vielääkään**
Laskelmia työn kustannuksista, verokiilasta ja palkkojen ostovoimasta. 5.2.2003
35. **Jaana Kurjenoja: Kansainvälinen palkkaverotusvertailu 2003.** 4.6.2003
36. **Teemu Lehtinen, Jenni Oksanen: Riittäisikö yksi veroprosentti?**
Ansiotulojen verotus Suomessa vuonna 2001 ja lineaarisesti progressiivinen verojärjestelmä. 11.8.2003
37. **Jaana Kurjenoja: Lapsiperheiden verokurimus**
Lapsiperheiden verotus, lapsilisät sekä päivähoito 11 Euroopan maassa. 29.9.2003
38. **Jenni Oksanen: Kuntien verot Suomen maakunnissa 2004**
Laskelmia kunnallisista veroista 19 kaupungissa ja maakunnassa vuonna 2004. 14.1.2004
39. **Jaana Kurjenoja: Kenelle työ kannattaa?**
Kannustinloukut 2004. 1.3.2004
40. **Jenni Oksanen: Eläkkeet, verot ja ostovoima**
Esimerkkilaskelmia eläketulon verotuksesta ja nettoeläkkeen ostovoiman kehityksestä vuosina 1991-2004. 4.5.2004
41. **Jaana Kurjenoja: Kansainvälinen palkkaverotusvertailu 2004**
Suomen asema palkkaverottajana. 31.5.2004
42. **Jaana Kurjenoja: Veropolitiikka ja verotuotot**
Tilastollinen analyysi henkilöverotuksen, arvonlisäverotuksen ja yhteisöverotuksen tuotoista 1980- 2003. 20.1.2005, 2.p 7.4.2005
43. **Jenni Oksanen: Kulutusverotus Suomessa.** 5.4.2005
44. **Jaana Kurjenoja: Kansainvälinen palkkaverotusvertailu 2005**
Suomi työn verottajana. 6.6.2005
45. **Jaana Kurjenoja: Työvoimakustannuksen verokiila 2005.** 31.8.2005
46. **Jaana Kurjenoja: Veronkevennyksillä ostovoimaa**
Palkansaajan tuloverotus ja ostovoima 1991-2006. 3.1.2006
47. **Jenni Oksanen: Kuntien verot Suomen maakunnissa 2006**
Laskelmia kunnallisista veroista 19 kaupungissa ja maakunnassa vuonna 2006. 24.1.2006
48. **Jaana Kurjenoja: Kansainvälinen palkkaverotusvertailu 2006**
Miten Suomi verottaa nyt työtä? 16.8.2006
49. **Minna Punakallio: Kuntien verot Suomen maakunnissa 2007**
Laskelmia kunnallisista veroista 19 kaupungissa ja maakunnassa vuonna 2007. 13.12.2006
50. **Minna Punakallio: Verottaja ostajan kukkarolla**
Kulutusverot Suomessa ja muissa maissa. 4.10.2007
51. **Jaana Kurjenoja: Kansainvälinen palkkaverotusvertailu 2007**
Suomi palkkaverottajana. 25.10.2007
52. **Minna Punakallio: Kuntien verot Suomen maakunnissa 2008**
Laskelmia kunnallisista veroista 19 kaupungissa ja maakunnassa vuonna 2008. 30.1.2008

Veronmaksajain Keskusliitto + Verotieto Oy
Kalevankatu 4, 00100 HELSINKI, puhelin (09) 618 871, fax (09) 608 087
www.veronmaksajat.fi

VERONMAKSAJAT